

КОРДОН

лінія безпеки

№7 2018

долі людські

ВИРІШИВ НЕ ЗДАВАТИСЯ...

стор. 42

IT

КІБЕРВАРТА «Невидимі» будні

стор. 26

тренд

ІНДИКАТОР ПРАВДИ

стор. 38

де-факто

ЕФЕКТ ІНТЕРПОЛУ

стор. 22

INTERPOL

держава
ІСТОРИЧНИЙ
ЛИСТОПАД
03.11.2018

стор. 4

ОСОБЛИВА МІСІЯ

f Журнал «Кордон»
ig ua_border_service

Фото Сергія ГУДАКА

Центральний друкований орган Державої прикордонної служби України № 7 (129) 2018

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:
Микола ЗОРИК
E-mail: nigo@ukr.net

ДОДРУКОВА ПІДГОТОВКА:
ТОВ «Софія-А» ЛТД

Виготовлено: ТОВ «Софія-А» ЛТД
04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 12-Б.
Тел.: (044) 272-29-31

**РЕДАКЦІЯ ВИСЛОВЛЮЄ
ВДЯЧНІСТЬ ЗА ДОПОМОГУ
У ПІДГОТОВЦІ НОМЕРА:**
Андрію ДЕМЧЕНКУ
Василію ЕНБОРИСОВУ
Ользі ХЛІВНЮК

ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ:
Людмила ДЬОМІНА

Наклад: 2454 примірники.
Підписано до друку: 16.11.2018
Свідоцтво про реєстрацію:
КВ№8070 від 28.10.2003.

ЛІТЕРАТУРНИЙ РЕДАКТОР:
Леся МЕДВЕДЕНКО

Адреса редакції: 02099
м. Київ, вул. Ялтинська, 11
Тел./факс: (044) 566-43-30
E-mail: kordon@pvs.gov.ua

Рукописи матеріалів, що не замовлялися редакцією, не редагуються та не повертаються. Думки авторів публікацій журналу не завжди збігаються з позицією редакції. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен та інших відомостей несуть автори публікацій. Деякі з фотографій не є прямими ілюстраціями до текстів. При використанні матеріалів посилання на журнал «Кордон» обов'язкове.

**ІНФОРМАЦІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:**
Тетяна ГАЙДА
Андрій ГЕРАСИМКІВ
Тетяна ФІЛІПЕНКО
Наталія УСТЬЯНЦЕВА
Андрій КУЧЕРОВ

В журналі розміщені
ФОТОГРАФІЇ:
Віктора ГРОМА
Сергія ГУДАКА
Миколи ЛАЗАРЕНКА
Валерія ОЛІЙНИКА
Михайла ПАЛІНЧАКА
Олександра ЯКОВЕНКА

Підписний індекс: 48736
© «Кордон», 2018

Фото Валерія ОЛІЙНИКА

4 держава
ІСТОРИЧНИЙ ЛИСТОПАД
03.11.2018

8 хроніка
СТРАТЕГІЯ БЕЗПЕКИ

10 вектор
ЧОРНЕ МОРЕ
МАЄ ВСІХ НАС ОБ'ЄДНУВАТИ

12 пульс кордону
ПРОВОКАЦІЯ

17 офіційно
ПЕРЕДОВА: АКЦЕНТИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

18 у фокусі
ОСОБЛИВА МІСІЯ

20 актуально
ВІД ВИЧІКУВАННЯ
ДО РІШУЧИХ ДІЙ

22 де-факто
ЕФЕКТ ІНТЕРПОЛУ

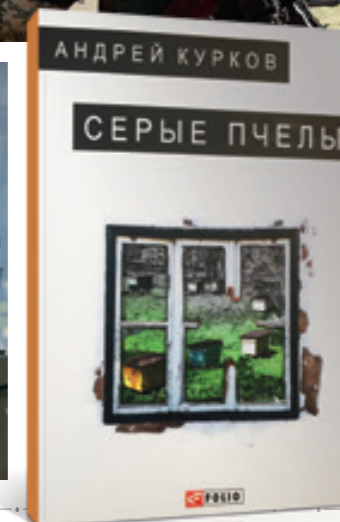
26 IT
КІБЕРВАРТА.
«НЕВИДИМІ» БУДНІ

30 вдалий кадр
32 виклик
ПРИВИД СЕПАРАТИЗМУ

38 тренд
ІНДИКАТОР ПРАВДИ
42 долі людські
ВИРШИВ НЕ ЗДАВАТИСЯ

48 на часі
ВІТАННЯ ЗВИТЯЖЦІВ
52 компетентно
ФЕЙКИ. ПОСТРІЛИ
НА УРАЖЕННЯ

56 ексклюзив
СІРІ БДЖОЛИ, НЕ СІРІ ЛЮДИ

56

ІСТОРИЧНИЙ ЛИСТОПАД 03.11.2018

Президент Петро Порошенко та Вселенський Патріарх Варфоломій підписали Угоду «Про співробітництво та взаємодію між Україною та Вселенським Константинопольським Патріархатом». Це Угода про співпрацю у створенні незалежної православної Церкви в Україні, Вселенський Патріарх надає Томос, визнаючи незалежність української Церкви, і вручає його обраному на Соборі Предстоятелю.

Глава Української держави наголосив, що сьогоднішній день є історичним для створення незалежної української автокефальної православної Церкви, адже сьогодні відбулося підписання Угоди про створення незалежної української Церкви.

«Угода, яку ми сьогодні підписали, робить всі умови для того, щоб процес підготовки до Собору, процес надання Томосу був приведений у абсолютно чітку відповідність до канонів православної Церкви. Я вітаю всіх вас з підписанням цієї Угоди. Хочу наголосити, що третє листопада – це історичний день для створення української автокефальної православної Церкви» – наголосив Петро Порошенко.

«Сьогодні історичний день. Історичний день, який був започаткований з перших днів відновлення незалежності України, коли українці прагнули і молилися для того, щоб Господь послав їм незалежну автокефальну єдину помісну українську православну Церкву», – додав Президент.

«Закликаю українців молитися – за мир, за єдність української Церкви. Молитися за те, щоб Господь не допустив провокацій, яких так прагнуть наші вороги, щоб Господь не допустив крові. І ми будемо робити все можливе для того, щоб якнайшвидше ми змогли завершити процедуру надання Томосу українській Церкві Його Всесвятістю Патріархом Варфоломієм» – також сказав Глава держави.

Вселенський Патріарх Варфоломій підкреслив, що сьогодні важливий історичний момент для двосторонніх зв'язків, але також і для православ'я в цілому.

«Щойно ми підписали Договір про співпрацю між Вселенським Патріархатом і Україною, і цей Договір допоможе прискорити надання автокефалії православної Церкві в Україні» – зазначив Патріарх Варфоломій.

Його Всесвятість підкреслив: «Це право – мати автокефальну Церкву, і це бажання, яке ви мали багато років, здійснюється у ці дні».

«Так як це право мали інші народи Балкан, які отримали автокефалію від Матері-Церкви. Це є виключне право Матері-Церкви дарувати автокефалію, коли вона вважає за доцільне, коли всі умови готові для цього процесу», – особливо наголосив Вселенський Патріарх.

Він висловив переконання, що рішення про автокефалію призведе до єдності всіх православних в Україні, бо вже 30 років вони перебувають у розділенні.

«Нова автокефальна Церква об'єднає всіх віруючих православних в Україні. І ця нова церква увійде у сім'ю православних церков. І всі ми разом будемо працювати для добра наших віруючих і для слави Божого імені» – сказав Патріарх Варфоломій.

ДИПЛОМАТИЧНИМИ ШЛЯХАМИ

У Стамбулі, в Палаці Бууік Мабеун відбулася зустріч Президента України Петра Порошенка та Президента Турецької Республіки Реджепа Таїпа Ердогана. Після спілкування Глав двох держав відбулося сьоме засідання Українсько-турецької стратегічної ради високого рівня. За результатами переговорів було підписано низку двосторонніх документів.

У присутності Глав двох держав було підписано «Меморандум між ДК «Укроборонпром» та Державним агентством з питань оборонної промисловості Турецької Республіки щодо взаємних банківських гарантій». Документ підписали Генеральний директор ДК «Укроборонпром» Павло Букін та президент з питань оборонної промисловості Турецької Республіки Ісмаїл Демір. Меморандум визначає умови виконання договірних зобов'язань, зокрема у контексті регулювання порядку отримання банківських гарантій, необхідних для реалізації проектів у сфері оборонної промисловості. Документ закріплює домовленості сторін про реалізацію контрактів у сфері оборонної промисловості без необхідності отримання банківських гарантій, якщо сума становить менше 10 млн дол. США.

Була укладена і «Угода про співробітництво у сфері розвитку між Урядом України та Урядом Турецької Республіки», яку своїми підписами скріпили Перший віце-прем'єр-міністр України – Міністр економічного розвитку і торгівлі України Степан Кубів та Голова Управління Турецького агентства співробітництва і координації Сердар Чам. Угода створить правові основи для заснування Управлінням Турецького агентства співробітництва та координації Офісу координації програм в Україні з метою розвитку плідної співпраці в економічних та соціальних сферах між урядами двох країн. Особлива увага приділятиметься проектам (програмам) технічного та фінансового співробітництва, спрямованим на розвиток освітньої інфраструктури, соціального обслуговування, сільського господарства, туристичних та виробничих секторів держав, а також підвищення рівня інституціоналізації в секторі державного управління.

Україна цінує незмінну позицію Туреччини щодо підтримки її суверенітету, територіальної цілісності та невизнання анексії Криму країною-агресором Росією. Про це Президент Петро Порошенко заявив під час спільної з Президентом Туреччини Реджепом Таїпом Ердоганом прес-конференції у Стамбулі.

Глава держави зазначив, що проблемам, які постали нині перед нашою державою внаслідок збройної агресії з боку РФ, було приділено особливу увагу в ході українсько-турецьких переговорів.

«Безумовно, в умовах що склалися, пріоритетом були питання безпеки, військово-технічної співпраці, і я дуже дякую пану Президенту за тверду, чітку і послідовну позицію щодо невизнання незаконної анексії Криму з боку Російської Федерації і засудження агресії на сході нашої держави, яку здійснюють Збройні Сили Російської Федерації» – сказав Петро Порошенко.

Глава держави також підкреслив, що важливими для України є запевнення Туреччини, що вона не залишиться байдужою до проблемних питань. «Важливими для нас є запевнення Туреччини, що вона не залишиться осторонь питань «повзучої агресії» в Азовському морі та порушення прав людини на окупованому півострові. За словами Петра Порошенка, сторони домовилися про координацію дій з вирішення цих питань.

«Ми підтвердили налаштованість працювати разом над вирішенням цих питань як на двосторонньому рівні, так і на багатосторонньому рівні у форматі міжнародних організацій, зокрема ООН. Я запропонував пану Президенту активізувати наш діалог, у тому числі стосовно підтримки рішення щодо розміщення миротворців відповідно до мандату ООН. Ми довіряємо Туреччині і будемо щасливі бачити, якби Туреччина взяла участь у встановленні миру на Донбасі через свою миротворчу місію в складі ООН» – наголосив Президент України.

Реджеп Таїп Ердоган, у свою чергу, запевнив у незмінності позиції Туреччини щодо України. «Вірте, будь ласка, в нашу позицію, яка полягає у підтримці суверенітету, незалежності, територіальної цілісності та політичної єдності України. Ми ще раз наголосили, що ми ніколи не визнавали і не будемо визнавати незаконну анексію Криму і будемо продовжувати охороняти права і інтереси кримських татар – як тих, що залишилися на території Криму, так і тих, які були змушені переїхати з того регіону» – заявив Президент Турецької Республіки.

«Звичайно ж, ми хочемо та бажаємо, щоб ті сутічки на сході України, які зараз там тривають, завершилися і були розв'язані в межах міжнародного права дипломатичними, мирними шляхами» – також додав він. К

СТРАТЕГІЯ БЕЗПЕКИ

У Києві Голова Державної прикордонної служби України генерал-полковник Петро Цигикал зустрівся з Командувачем Турецької Берегової Охорони контр-адміралом Ахметом Кендіром. Захід відбувся в рамках двосторонньої співпраці у сфері охорони морських кордонів та захисту економічних інтересів у В(М)ЕЗ, що здійснюється на підставі Міжурядової Угоди країн.

Під час зустрічі Петро Цигикал і Ахмет Кендір обговорили стан боротьби з протиправною діяльністю в Чорноморському басейні, поточні операції, що проводяться в контексті боротьби з незаконною діяльністю в Чорноморському регіоні. Акцентувалася увага на взаємодії Морської охорони Державної прикордонної служби України та Турецької Берегової Охорони щодо спільних дій в акваторії Чорного моря, а також перспективах розвитку двостороннього співробітництва.

“ Керівники відомств домовилися скоординовано нести службу в своїх морських просторах, проводити пошуково-рятувальні навчання та відновити двосторонні дружні візити кораблів, що сприятиме обміну досвідом.

Зокрема, керівники відомств домовилися скоординовано нести службу у своїх морських просторах, проводити пошуково-рятувальні навчання та відновити двосторонні дружні візити кораблів, що сприятиме обміну досвідом. Крім того, сторони підтримали пропозицію проведення операції з громадської безпеки на морі. Також у рамках подальших спільних дій йшлося про нарощення зусиль відомств із відстеження надводної обстановки і модернізації постів технічного спостереження, розвитку мобільних підрозділів для дій на воді і водолазної підготовки. Важливим кроком у спільній боротьбі з транскордонними злочинними угрупованнями, протидії торгівлі людьми та незаконній міграції має стати активна взаємодія між оперативними підрозділами.

– Ця зустріч є продовженням традиційно конструктивного партнерства наших відомств і країн. Впевнений, що воно й надалі зміцнюватиметься, – підкреслив очільник українського прикордонного відомства Петро Цигикал. Особливо він подякував турецькій стороні за державну позицію щодо невизнання анексії Росією Кримського півострова та підтримку територіальної цілісності і суверенітету України.

У свою чергу Ахмет Кендір також висловив впевненість, що цей захід і майбутні зустрічі посилять співробітництво між країнами і відомствами. «Зміцнювати безпеку в Чорному морі необхідно для обох наших країн і є нашим обов'язком» – додав контр-адмірал. **К**

Андрій ДЕМЧЕНКО, ФОТО ВАЛЕРІЯ ОЛІЙНИКА

ЧОРНЕ МОРЕ МАЄ ВСІХ НАС ОБ'ЄДНУВАТИ

Протягом двох днів в Одесі тривав 19-й Форум Чорноморського прикордонного співробітництва, у якому взяли участь керівники прикордонних та берегових охорон України, Туреччини, Румунії, Грузії і Болгарії.

На початку засідання Україна прийняла головування зібранням від Румунії на наступний рік. Символ Форуму керівнику української делегації Петру Цигикалу передав Генеральний інспектор Генерального інспекторату Прикордонної поліції Румунії Адріан Попеску.

Презентуючи здобутки Форуму у 2018 році, румунська сторона подякувала державам-учасницям за співпрацю і зусилля, направлені на боротьбу з

контрабандною діяльністю та торгівлею людьми в Чорному морі. У цьому сенсі необхідно зазначити, що шість країн домовилися про взаємодію з питань протидії тероризму, розповсюдження зброї масового знищення, контрабанди та нелегальної міграції, а також безпеки навігації, охорони біологічних ресурсів та координації зусиль у пошуково-рятувальних операціях.

– Чорне море має всіх нас об'єднувати. А консолідація зусиль у протидії міжна-

родному тероризму, контрабанді наркотиків, зброї, радіоактивних речовин, нелегальній міграції на шляхах морського сполучення, а також незаконному видобутку природних ресурсів створює передумови для підтримки безпеки і стабільності в регіоні, – відмітив Петро Цигикал.

Під час Форуму сторони обговорили стан співпраці та перспективи партнерства, а також прогнозовані виклики і загрози безпеці в Чорноморському регіоні. Важливими питаннями стали консо-

“ Шість країн домовилися про взаємодію з питань протидії тероризму, розповсюдження зброї масового знищення, контрабанди та нелегальної міграції, а також безпеки навігації, охорони біологічних ресурсів та координації зусиль у пошуково-рятувальних операціях.

лідація зусиль у всіх напрямках зважаючи на останні події та існуючі проблеми.

– Вимушений констатувати, що одна зі Сторін Договору не дотримала своїх зобов'язань і грубо порушила норми міжнародного права, через що не запрошена на зустріч. Впевнений, що основна ідея створення цього Форуму, а саме – підтримання довіри та безпеки між дружніми чорноморськими країнами – й надалі буде жити, – підкреслив очільник Держприкордонслужби України. – На жаль, сьогодні ми маємо

більшу загрозу і реальну небезпеку, що склалася внаслідок анексії Криму та великої частини морської економічної зони України. Для нас вкрай важливою є спільна позиція Об'єднаної Європи і всього цивілізованого світу щодо засудження агресивної політики Росії. І саме така консолідована позиція і практичні дії мають відігравати ключову роль у формуванні нової системи колективної безпеки.

Необхідно відмітити, що в рамках Форуму регулярно проводяться засідан-

ня робочих груп, зокрема щодо раннього виявлення незаконних дій і безпеки судноплавства у Чорному морі. Крім того, проводяться міжнародні навчання Black Sea Hawk, на яких учасники відпрацьовують і координують свої дії в режимі он-лайн, а також забезпечується системний обмін інформацією про обстановку на морі й підозрілі судна, для цього впроваджено систему обміну інформацією. **к**

ОЛЕКСАНДР ЯКОВЕНКО

Російські окупанти продовжують застосовувати зброю в межах визначених гуманітарних дорожніх коридорів по пунктах перетину лінії розмежування, нехтуючи взятими на себе зобов'язаннями щодо припинення вогню та гарантування безпеки цивільного населення.

Так, 03.11.2018 року о 18:25, ще до закінчення роботи КПВВ «Мар'їнка», з боку тимчасово окупованого населеного пункту Олександрівка, що неподалік Донецька, було відкрито прицільний вогонь з автоматів та кулеметів по позиціях підрозділів Об'єднаних сил. Під обстрілом опинився і контрольний пост прикордонників, розташований перед КПВВ «Мар'їнка».

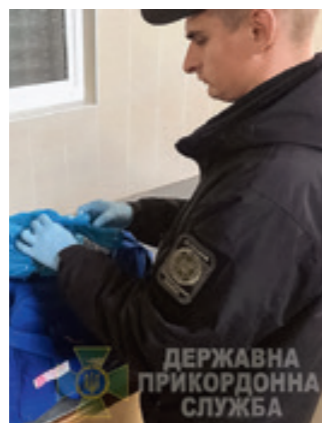
На щастя, на цей час в зоні ураження цивільних осіб не було, ніхто не постраждав, військовослужбовці Держприкордонслужби та Збройних Сил зі складу Об'єднаних сил гарантували належний рівень безпеки.

СХРОН

Прикордонні оперативники спільно з військовослужбовцями Лисичанського загону, що діють у складі Об'єднаних сил, на околиці смт Станиця Луганська в одній з покинутих будівель, розташованій впритул до лінії зіткнення, виявили тайник з боєприпасами. Після детальної перевірки спеціально облаштованого сховку вибухотехніками на можливе мінування правоохоронці дістали звідти 12 пострілів ВОГ-25, 930 патронів калібру 5,45 мм, 2600 патронів калібру 7,62 мм. Усі знайдені боєприпаси вилучені. Тривають слідчі дії.

ПРОВОКАЦІЯ

ШИШКИ ІЗ НАШАТИРЕМ

У пункті пропуску «Краківець» Мостиського загону під час оформлення пасажирів автобуса, що прямував до польського містечка Познань, прикордонники ініціювали перевірку сумок, які нібито везли як передачі за кордон. До спільного з представниками митниці огляду також було залучено службового собаку прикордонників. Під час роботи пес своєю поведінкою вказав правоохоронцям на одну із сумок. Як згодом з'ясувалося – не даремно. В середині поклажі було виявлено чорний пакунок, у якому містилося півкіло марихуани та пакунок із наскрізь просоченою нашатирним спиртом ватою, щоб збити з пантелику та відлякати службових собак на кордоні. Про знахідку прикордонники проінформували співробітників поліції.

«ЗАЙВИ» ДЕТАЛІ

У військовослужбовців Львівського загону виникли підозри щодо автомобіля Volkswagen, який прямував на виїзд з України через пункт пропуску «Рава-Руська» до Польщі. Ретельно перевіривши транспортний засіб за допомогою технічних засобів, спільна прикордонно-митна оглядова група виявила майже 17 кілограмів необробленого каміння бурштину різної форми, розміру та кольору. Водій, житель Львівщини, перевозив його під декоративною обшивкою чотирьох дверцят автомобіля. Сума оцінки знайденого товару встановлюється.

Пізної ночі прикордонний наряд відділу «Краківець», маючи оперативну інформацію, направив на поглиблений огляд мікроавтобус Mercedes, за кермом якого перебувала 22-річна мешканка Львівщини. У паливному баку її автомобіля правоохоронці знайшли сторонні вкладення – майже вісім кілограмів необробленого каміння бурштину та 139 пачок сигарет.

КОНТРАБАНДНИЙ ХАБ

Оперативники Азово-Чорноморського регіонального управління отримали інформацію про підпільний склад контрабандних сигарет на території Миколаївщини. За цим фактом, в рамках кримінального провадження, спільна група у складі прикордонників та податківців, під процесуальним керівництвом прокуратури, провела санкціоновані обшуки. У результаті спільних заходів правоохоронці виявили 457 тисяч пачок сигарет іноземного виробництва різних марок, які надходили на Миколаївщину поза митним контролем. Як з'ясувалося під час розгляду справи, підакцизні товари направлялись на реалізацію через розгалужену роздрібну мережу. Сума оцінки вилученого товару становить близько 12 мільйонів гривень.

БАЙКИ ПО ЧАСТИНАХ

Під час перевірки мікроавтобуса Mercedes болгарської реєстрації, який прибув на в'їзд в Україну через пункт пропуску «Тиса» на Закарпатті, у прикордонного наряду виникли підозри щодо можливого переміщення у ньому прихованих предметів чи товарів. Відтак цей транспортний засіб скерували на поглиблений огляд, під час якого виявили чималий тайник. У мікроавтобусі між пасажирським та багажним відсіками було влаштовано подвійну перегородку. Щоб замаскувати сховок, ззовні стінки обшили такою ж тканиною, як і весь салон. У тайнику 28-річний українець намагався перевезти з Угорщини в Україну три мотоцикли іноземного виробництва марки КТМ у розібраному стані. Відповідно до чинного законодавства, мікроавтобус вартістю понад 240 тисяч гривень вилучили працівники ДФС. Сума оцінки виявлених мотоциклів наразі встановлюється.

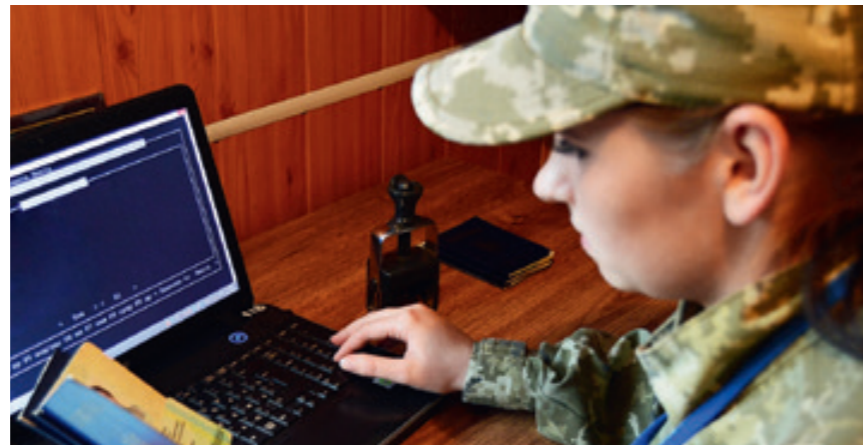
НА-ГОРА ЗА ХАБАРА

За інформацією оперативників прикордонники Донецького загону зі складу операції Об'єднаних сил у КПВВ «Новотроїцьке» зупинили для перевірки автомобіль «ГАЗ», що прибув на в'їзд з ТОТУ. Під час спільного огляду прикордонники та працівники ДФС виявили у транспортному засобі шахтне обладнання, поцуплене на одній з донецьких шахт, на близько 1,3 мільйона гривень. Через блокування бойовиків чоловік провіз його, сплативши хабара. Сподівався, що таку ж незаконну обладнання можна повернути і на КПВВ «Новотроїцьке». Надалі він планував розпродати обладнання. Рішення щодо правомірності його дій прийматиме суд.

НЕ БЕЗ ГРІХА

У міжнародному аеропорту «Бориспіль» під час оформлення пасажирів рейсу «Стамбул – Київ» на контроль правоохоронцям один із подорожуючих надав паспортний документ громадянина Болгарії, який містив ознаки часткової підробки. Пізніше було встановлено, що чоловік є нашим співвітчизником, священнослужителем, та має ще паспорт громадянина РФ. Раніше проживав та проводив церковне богослужіння на горі Афон. Підроблений паспорт йому був потрібний для безперешкодного проживання в країнах ЄС. На священнослужителя складено адміністративно-процесуальні документи та поінформовано представників Національної поліції.

ТЕНЕТА РОЗПАЛИСЯ

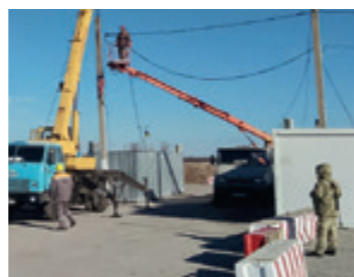
На Чернігівщині співробітники оперативних підрозділів Північного регіонального управління та Національної поліції ліквідували транскордонний канал торгівлі людьми. В результаті, у пункті пропуску «Нові Яриловичі» прикордонники Чернігівського загону запобігли спробі вивезення трьох громадянок України для їх подальшої примусової сексуальної експлуатації в Німеччині. Крім того, затримано організатора злочинної діяльності та його спільника. Під час санкціонованих обшуків правоохоронці вилучили мобільні пристрої, комп'ютерну техніку та інші речові докази злочинної діяльності. Затриманим громадянам України Чернігівською прокуратурою оголошено підозру в скоєнні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 149 ККУ «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини», санкція якої передбачає позбавлення волі строком від 5 до 12 років з конфіскацією майна. Тривають слідчі дії.

ТРИВАЄ РЕКОНСТРУКЦІЯ

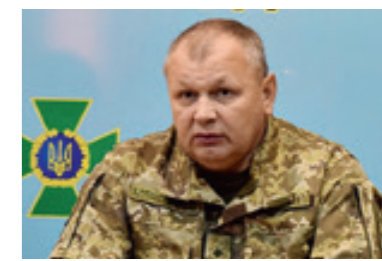
На виконання рішення Уряду щодо створення комфортних та безпечних умов для перетину лінії зіткнення громадянами в межах визначених дорожніх коридорів Донецька обласна військово-цивільна адміністрація проводить заходи з реконструкції наявних контрольних пунктів в'їзду – виїзду.

За цією програмою вже облаштовано КПВВ «Мар'їнка». Сучасні та комфортні умови перетину лінії зіткнення вже встигли позитивно оцінити громадяни. З вересня триває реконструкція КПВВ «Новотроїцьке». Наразі всі сили спрямовано на облаштування залів очікування та покриття смуг руху. Крім того, минулого тижня розпочато реконструкцію і контрольного пункту в'їзду – виїзду «Гнугове», у якому зараз тривають підготовчі роботи для заміни дорожнього покриття та підведення основних комунікацій.

Незважаючи на те що реконструкції зазначених КПВВ тривають, вони функціонують у штатному режимі й рух в межах цих дорожніх коридорів не ускладнений, проте періодично відбувається зміна напрямків руху транспортних засобів.

Людмила ТКАЧЕНКО, Олег ЛИЧКОВСЬКИЙ, Іван ГАЛКІН, Максим СОРОКА, Олена ТРАЧУК, Олександр ДУДКО

Заступник Голови Державної прикордонної служби генерал-лейтенант Олег Бляшенко під час робочої поїздки в район проведення операції Об'єднаних сил проінспектував підрозділи Донецько-Луганського регіонального управління.

ПЕРЕДОВА: АКЦЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Олег Бляшенко провів службову нараду в Маріуполі, де заслухав доповідь керівництва загону морської охорони та Донецького прикордонного загону щодо обстановки в акваторії та на узбережжі Азовського моря. Крім того, заступник Голови Служби перевіряв порядок використання технічних засобів спостереження за надводною обстановкою, спеціального обладнання для тактичного дайвінгу та якість проведених робіт з ремонту та модернізації корабля морської охорони «Донбас». Він визначив першочергові завдання щодо удосконалення матеріально-технічного забезпечення корабельно-катерного складу, підрозділів спеціальних дій на воді та підрозділів охорони державного кордону на узбережжі Азова.

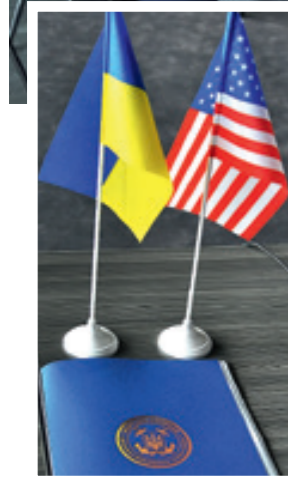
Крім того, генерал-лейтенант Олег Бляшенко відвідав місця постійної дислокації підрозділів, які неодноразово обстрілювали російсько-окупаційні війська, та перевіряв їхню готовність і стан забезпечення персоналу за всіма напрямками, особливо в зимовий період. При цьому він зазначив, що проведені відновлювальні роботи дозволяють належно виконувати завдання та визначив чергові кроки з всебічного забезпечення підрозділів регіонального управління.

Окрім цього, враховуючи, що ситуація поблизу діючих дорожніх коридорів на лінії розмежування в межах Донецької і Луганської областей має тенденцію до загострення, заступник Голови Служби звернув особливу увагу на контрольні пункти в'їзду – виїзду. Адже прикордонники Донецько-Луганського регіонального управління не лише здійснюють контрольні-перевірочні заходи, а й організують особисту безпеку цивільних осіб. Крім того, було проаналізовано використання наявного озброєння і техніки підрозділів, стан інженерно-фортифікаційного облаштування місць несення служби змін прикордонних нарядів і особливо – укриття для мирних громадян під час їхнього перебування в контрольних пунктах.

Особливу увагу Олег Бляшенко приділив зустрічі з персоналом регіонального управління, що виконує свій обов'язок на передовій. Під час спілкування він подякував військовослужбовцям та працівникам, які мужньо та віддано служать Україні в складі Об'єднаних сил. Від імені очільника відомства військовослужбовцям були вручені відомчі нагороди і відзнаки Президента України.

Олег ЛИЧКОВСЬКИЙ

ОСОБЛИВА МІСІЯ

Наприкінці жовтня в Одесі Державна прикордонна служба організувала проведення круглого столу підтримки Програми Держдепартаменту США з питань експортного контролю та безпеки кордонів (ExBS), Посольства США в Україні і участі представників правоохоронних структур іноземних держав, які відповідають за охорону морських кордонів, а також Європейської Агенції з прикордонної та берегової охорони (FRONTEX) і Місії ЄС EUBAM. Учасники засідання розглядали питання зміцнення безпеки на морі та розвитку Морської охорони українського прикордонного відомства.

В рамках посилення морської компоненти в системі охорони державного кордону України в Держприкордонслужбі було створено Регіональне управління морської охорони. На цей новий керівний орган покладено організацію, аналітику, планування та впровадження відповідних рішень щодо охорони державного кордону в Чорному, Азовському морях та на річ-

ці Дунай. До нового регіонального управління увійдуть усі наявні загони морської охорони, а також навчальний центр з підготовки персоналу. Крім того, в найближчій перспективі планується розгортання ще одного загону, дивізіонів кораблів та катерів, підрозділів спеціального призначення. Всі ці реорганізації та реформи зумовлені потребою оптимізувати розподіл сил та засобів Морської охорони у зоні її відповідальності.

– Останні виклики системі європейської безпеки змушують нас ефективно працювати задля мінімізації спільних загроз, – відмітив під час зібрання Голова Держприкордонслуж-

би Петро Цигикал. – Лише спільний безпековий простір і колективні гарантії можуть стати запорукою адекватної протидії організованій транскордонній злочинності та терористичній діяльності. Варто відзначити нашу амбітну мету стати центром, який сприятиме спільно з іншими правоохоронними органами та Військово-морськими Силами України підтриманню належного рівня морської безпеки України в Азово-Чорноморському регіоні. Це потребує від нас активних зусиль у зміні застарілих принципів гарантування безпеки та відповідної адаптації національного законодавства, – наголосив Петро Олександрович.

СЬОГОДНІ МОРСЬКА ОХОРОНА ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ НАРАХОВУЄ БЛИЗЬКО СІМДЕСЯТИ ОДИНИЦЬ КОРАБЕЛЬНО-КАТЕРНОГО СКЛАДУ: ЦЕ Й КОРАБЛІ ТА КАТЕРИ З ВІДПОВІДНОЮ АВТОНОМНІСТЮ ПЛАВАННЯ, І ШВИДКІСНІ МАЛІ КАТЕРИ ДЛЯ ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ У МЕЖАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО МОРЯ. СПРАВЕДЛИВО ВІДЗНАЧИТИ, ЩО НЕЗВАЖАЮЧИ НА ДБАЙЛИВЕ СТАВЛЕННЯ ЕКІПАЖІВ, БЕЗПЕРЕРВНУ РОБОТУ ІЗ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ПІДТРИМАННЯ У РОБОЧОМУ СТАНІ, ОБ'ЄКТИВНО 80% КОРАБЕЛЬНО-КАТЕРНОГО СКЛАДУ МОРСЬКОЇ ОХОРОНИ СЬОГОДНІ ВІДСЛУЖИЛО СВОЇ ТЕРМІНИ.

В рамках круглого столу Начальник Регіонального управління морської охорони Держприкордонслужби контр-адмірал Олег Костур презентував іноземним колегам Програму розвитку Морської охорони на період 2019-2021 рр. Вона охоплює широке коло завдань – від вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності Морської охорони до оптимізації системи управління та логістики. Програма дозволить підвищити ефективність контролю територіального моря та внутрішніх вод, забезпечити постійну присутність корабельно-катерного складу Морської охорони у морі, адекватно реагувати на виклики та загрози в Азово-Чорноморському регіоні.

Учасники заходу мали можливість ознайомитися із сучасним станом підрозділів Морської охорони Держприкордонслужби, зокрема Одеського загону морської охорони, під час другого дня роботи круглого столу. Відділ спеціальних дій на воді провів презентацію водолазного та штурмового спорядження, яке було отримано в рамках реалізації проекту міжнародної технічної допомоги Програми з питань експортного контролю та безпеки кордонів (ExBS) Посольства США в Україні. У межах зустрічі учасники обговорили шляхи реалізації проектів Центрів технічного та логістичного забезпечення Морської охорони.

– Учасники круглого столу зауважили, що Морська охорона Держприкордонслужби зорієнтована на розвиток підрозділів з виконання спеціальних завдань, що відповідає викликам сьогодення у Азово-Чорноморському регіоні. Водночас вони визнали, що нашим добре утриманим, але все ж таки багаторічним кораблям та катерам необхідна модернізація, а в подальшому – заміна на нові сучасні, – підсумував контр-адмірал Олег Костур. – Впевнений, що два дні плідної роботи стануть початком кількох нових проектів у рамках впровадження Програми розвитку Морської охорони Держприкордонслужби за підтримки наших іноземних колег. К

НАТАЛІЯ ГУМЕНЮК

ВІД ВИЧІКУВАННЯ ДО РІШУЧИХ ДІЙ

Географія політичної агресії вже давно вийшла за межі суходолу і все активніше зазіхає на українські морські простори. Нині в Азовському морі триває військово-дипломатичне протистояння між Києвом та Москвою. Провокативні дії Кремля та постійне перешкоджання вільному морському судноплавству стали проблемою не лише для нашої держави, але й для країн, що мають торговельні відносини з Україною. Тож саме ситуація в Азовському морі стала однією з ключових тем Львівського безпекового форуму – 2018.

Наприкінці жовтня у Львові пройшов триденний міжнародний безпековий форум. Понад 40 авторитетних експертів та фахівців з більш ніж десяти країн світу ділились досвідом, ідеями та знаннями у форматі панельних дискусій. Зокрема, експерти розглянули наступні теми: «Пропаганда – ведення асиметричної війни», «Політика щодо окупованих територій», «Оборона як сучасне поняття – безпека як основа управління державою».

Під час обговорення ситуації в Азовському морі перед учасниками форуму виступив перший заступник Голови Держприкордонслужби Василь Серватюк.

– Анексія Криму, захоплення Азову, Чорного моря готувалися Російською Федерацією набагато раніше. Вперше – 2003 року. Тоді вдалося зупинити першу спробу анексувати Керченську протоку, острів Тузла. Проте у 2003 році нас змусили підписати угоду, яка зробила Азовське море внутрішнім.

У Чорному морі ситуація не краща. Майже всі родовища газу, стаціонарні бурові установки нахально захоплені та взяті під охорону Чорноморським флотом та спецназом РФ. Спроби підійти та повернути їх до юрисдикції України кожного разу наштовхувалися на погрози зброєю.

На сьогодні ситуація достатньо серйозна. Наступний крок Кремля – це окупація Азову. Більше 120 російських кораблів та катерів вже зараз перебувають в Азовському морі. Днями

два сторожові кораблі були доставлені до порту Азов внутрішніми водами РФ, і зараз вони знаходяться в акваторії Азовського моря. Почалося буксирування ще одного корабля, і на переконання експертів, він теж прибуде в Азов.

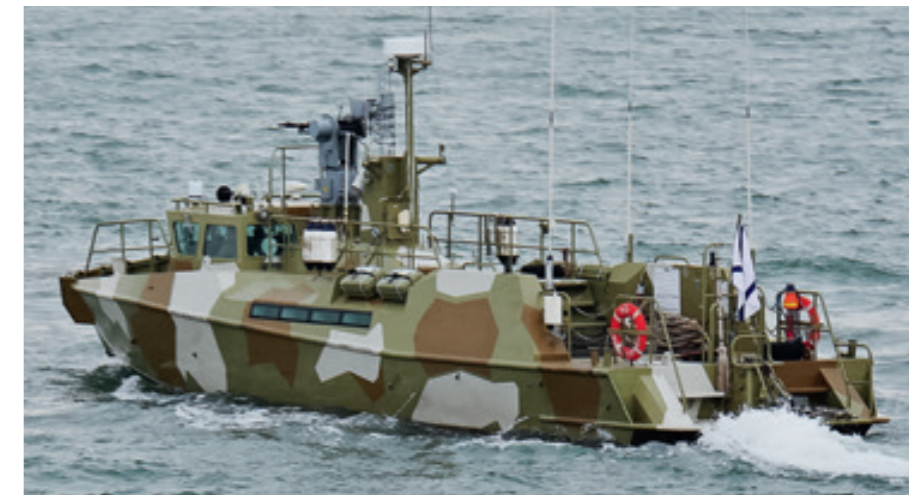
– Тільки рішучі дії України за підтримки міжнародного співтовариства зможуть нормалізувати ситуацію в цьому регіоні. Зробити Азовське море таким, на яке повністю поширюється юрисдикція України, а також відкрити його для кораблів, катерів, мирного судноплавства, для торгівлі з іншими країнами, – підкреслив Василь Серватюк.

Щодо небезпеки подальшого нарощення російської присутності на морі висловився екскомандуючий сухопутними силами США в Європі генерал-лейтенант у відставці та співголова Львівського безпекового форуму – 2018 Бен Ходжес. Він зазначив, що Чорне море є навіть більш стратегічно важливе для Росії, ніж Балтика. Анексія Криму забезпечила Росії стартову точку для виходу у Середземноморський регіон та Євразію. Росія навіть загрожує Дунаю, який протікає через вісім європейських країн. Відповідно, Україна має збільшити свої військово-морські сили задля посилення безпеки в регіоні.

Міжнародне визнання наявної загрози теж є визначальним фактором у досягненні прогресу з припинення російських зазіхань. Нещодавно Генеральний Секретар НАТО Енс Столтенберг зазначив, що Російська Федерація повинна визнати українські права в Азовському морі.

– Дії Росії в Азовському морі – це частина її моделі поведінки, яку ми спостерігаємо протягом тривалого часу, починаючи з незаконної анексії Криму, будівництва нового мосту та її дестабілізаційної активності на Донбасі. Україна повинна мати вільні морські канали сполучення, що, звичайно, важливо й для кораблів країн НАТО, які мають торговельні відносини з

**ПЕРША ОПЕРАЦІЙНА МІСІЯ
УКРАЇНСЬКОГО ФЛОТУ
В АЗОВЬКОМУ МОРІ, ЩО
ВІДБУЛАСЬ У ВЕРЕСНІ
2018 РОКУ ПОКАЗАЛА
ЗНАЧНИЙ РОЗВИТОК
НОВОГО ПОКОЛІННЯ
УКРАЇНСЬКИХ ВМС.
А ТАКОЖ ПІДТВЕРДИЛО
РОЗУМІННЯ МІЖНАРОДНОЇ
СПІЛЬНОТИ ЩОДО
ПОТРЕБИ У ПРИСУТНОСТІ
В ЦЬОМУ РЕГІОНІ
МІЖНАРОДНИХ МІСІЙ
ЗАДЛЯ ГАРАНТУВАННЯ
БЕЗПЕКИ У СВІТІ.**

Україною. Це проблема, і ми нею займаємося, – підкреслив Столтенберг. Також він нагадав, що провів у штаб-квартирі Альянсу консультації щодо ситуації на Азовському морі з міністром закордонних справ України Павлом Клімкіним.

– Я підтвердив підтримку Альянсом суверенітету й територіальної цілісності України, зокрема важливість вільного руху в Азовському морі. Ми підкреслюємо, що Росія має поважати свої міжнародні зобов'язання, разом зі свободою судноплавства в Азові, – запевнив Генсек НАТО.

До анексії Криму український уряд не сприймав дії Росії як загрозу. Донедавна Україна мала стратегію вичікування стосовно Азовського та Чорного морів. Однак загарбницький апетит нашого сусіда вимагає нового розуміння загрози і створення стратегії рішучих дій. Перша операційна місія українського флоту в Азовському морі, що відбулась у вересні 2018 року показала значний розвиток нового покоління українських ВМС. А також підтвердило розуміння міжнародної спільноти щодо потреби у присутності в цьому регіоні міжнародних місій задля гарантування безпеки у світі.

Тетяна ГАЙДА
фото Віктора ГРОМА

Однією з основних засад зовнішньої політики України є інтеграція держави до європейського політичного, суспільного, економічного та правового простору для набуття членства в Європейському Союзі. Важливим напрямком цього процесу стала візова лібералізація, в рамках якої українській стороні необхідно було виконати основні технічні умови. Безвізовий діалог Україна – ЄС охоплює напрями стосовно безпеки документів (включаючи запровадження біометричних паспортів), управління міграцією, громадський порядок та безпеку, гарантування фундаментальних прав та свобод людини. Держприкордонслужба є також суб'єктом реалізації цих напрямів, у тому числі шляхом виконання завдань Інтерполу, членом якого є Україна. З 28 серпня 2015 року наше відомство отримало доступ до трьох банків даних Інтерполу.

INTERPOL

ЕФЕКТ ІНТЕРПОЛУ

Три роки тому Україна, відкривши прикордонникам доступ до баз даних Інтерполу, стала повноцінною частиною міжнародної системи розшуку злочинців. Робота Держприкордонслужби з такими відомостями дає результат – у зведеннях затримань тепер регулярно з'являються повідомлення про спрацювання – вартові рубежу затримують розшукуваних Інтерполом зловмисників чи викрадені автомобілі одразу в пунктах пропуску. От лише нещодавно відбулося декілька спрацювань по іноземцях: затримано терориста з ІДІЛ, осіб, розшукуваних за торгівлю людьми та розбій, підозрюваного у згвалтуванні. Раніше колеги-правоохоронці окремо надсилали прикордонникам орієнтування на того чи іншого громадянина, тепер же статус особи можна перевірити за декілька хвилин.

Міжнародні банки даних Інтерполу є одним із ключових інструментів у боротьбі з транснаціональною злочинністю. Їх інформаційне наповнення здійснюють правоохоронні органи всіх держав-членів Організації. Доступ до цих банків даних забезпечується за допомогою інформаційно-телекомунікаційної системи Інтерполу.

Використання інструменту банків даних Інтерполу дозволяє не лише виявляти осіб, які вчинили кримінальні правопорушення на території іноземних держав та перебувають у розшуку, а також знаходити людей, які підлягають ідентифікації та осіб, зниклих безвісти, викрадені транспортні засоби, викрадені та втрачені проїзні документи. А також – оперативно встановлювати та обмінюватися інформацією про викрадені та втрачені документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство.

Сьогодні на українському кордоні 157 пунктів пропуску обладнані технічними засобами з функцією біометричного контролю та підключені до баз даних Інтерполу. Також

у них збільшено кількість робочих місць. Загалом підключення пунктів пропуску на державному кордоні України значно удосконалює співробітництво усіх вітчизняних правоохоронних органів з аналогічними структурами іноземних держав, у тому числі ЄС, у запобіганні, розкритті та розслідуванні злочинів.

Варто зазначити, за 2018 рік станом на початок листопада співробітники Держприкордонслужби реалізували понад 2331 спрацювання банку даних Інтерполу: 1312 – щодо осіб, 156 – стосовно викрадених транспортних засобів та 869 – паспортних документів.

Інтерпол – друга у світі міжнародна міжурядова організація за кількістю країн-членів після ООН. Нині вона об'єднує 192 держави, включаючи Україну, які фінансують організацію на суму 59 мільйонів доларів шляхом щорічних

внесків. Україна стала членом Міжнародної організації кримінальної поліції у листопаді 1992 року. Основне завдання Інтерполу полягає в об'єднанні зусиль національних правоохоронних органів країн-учасниць у боротьбі із загальною кримінальною злочинністю. Рамки функціонування Інтерполу чітко обмежені: статут організації забороняє будь-яку діяльність або втручання у справи політичного, військового, релігійного або расового характеру.

– В одному банку даних акумулюється вся інформація про людей, які перебувають у розшуку у всіх країнах світу. Всі держави-члени Інтерполу мають можливість користуватися нею для розшуку підозрюваних, які, за їхньою інформацією, виїхали або могли виїхати за кордон, і кожна з них має право внести туди свій сегмент інформації, – розповідає начальник Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України генерал поліції третього рангу Василь Неволья.

– Прикордонні пункти пропуску можуть виявляти людей в момент перетину рубіжів. Як приклад – «червона картка». Якщо людина перебуває в розшуку, у прикордонника при скануванні паспорта відкривається червоне вікно. Людину відводять на другу лінію контролю, одночасно виходячи на контакт з

НАЧАЛЬНИК ДЕПАРТАМЕНТУ МІЖНАРОДНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ГЕНЕРАЛ ПОЛІЦІЇ ТРЕТЬОГО РАНГУ
ВАСИЛЬ НЕВОЛЯ

РОБОТА ІЗ БАЗАМИ ДАНИХ ІНТЕРПОЛУ НИНІ ДУЖЕ АКТУАЛЬНА. СОТНІ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНЦІВ ТА ШАХРАЇВ, ЯКИХ ЗАТРИМАЛИ НА КОРДОНІ, ПОТРАПИЛИ Б В УКРАЇНУ, І МОЖНА ЛИШЕ ПРИПУСТИТИ, СКІЛЬКОМ ЗЛОЧИНАМ ЗАПОБИГЛИ ПРАВООХОРОНЦІ ТІЛЬКИ ЗАВДЯКИ ПІДКЛЮЧЕННЮ ДО ТАКОГО РЕСУРСУ.

нашим черговим. Він робить детальнішу звірку ще раз по базі, дає запит у ту країну, яка оголосила особу в розшук, щоб підтвердити або спростувати інформацію.

«Червону картку» (Red Notice) випускає Генеральний секретаріат Інтерполу на підставі запиту держави. У ній викладено основні дані на того, хто, як запевняє поліція країни, що надіслала «повідомлення», вважається правопорушником. Втім, це не міжнародний ордер на арешт. Країна, яка отримала «повідомлення» через канали Інтерполу, сама вирішує, як вчинити. Деякі держави зовсім не вважають її достатньою підставою для арешту. Проте багатьох підозрюваних осіб спочатку все ж заарештовують, а потім починається процедура екстрадиційної перевірки. Іноді довго. І тільки суд вирішує, екстрадувати арештованого чи ні.

Окрім згаданої, є ще картки інших кольорів, за допомогою яких позначають осіб, зниклих безвісти, збирають відомості про людину та місце її перебування в інтересах кримінального провадження, про потенційних злочинців, об'єкти, що становлять серйозну загрозу для власності або здоров'я людей тощо.

Слід зазнати, що не кожен контакт – це затримання конкретної людини. Наприклад, деякі випадки виявлення прикордонниками – це збіг даних. Трапляється, під час перевірки спрацює база даних – ім'я та прізвище тотожні, навіть рік може бути той самий, а різниця – у даті народження. Знову ж таки, між правоохоронцями триває постійна взаємодія з метою уточнення інформації. Якщо ж людину затримують, правоохоронці продовжують співпрацювати – поки затримані особи під вартою, готується екстрадиція, і коли вона відбудеться.

– Зараз особливо гостро дають про себе знати і тероризм, і незаконна міграція, і поширення наркотиків. Через що посилено контроль на кордоні та відкрито доступ до баз даних Інтерполу. Від цього мають зиск усі, – зазначає Василь Володимирович. – Не тільки колеги за кордоном, які шукають бандитів, а

й ми, тому що це, передусім, наша безпека. Адже бази даних Інтерполу містять відомості не лише про розшук, а й про людей, які або зараз, або в минулому займалися злочинною діяльністю, але не перебувають під слідством, наприклад, так звані злодії в законі, члени злочинних і терористичних організацій. Це інструмент не тільки для затримання людини, а й для виявлення злочинних зв'язків. Є інформація у поліції певної країни, вона вибірково виставляє дані про цих людей у базі даних Інтерполу для спостереження. Людина перетинає кордон, правоохоронці отримують інформацію. Наприклад, член міжнародного злочинного угруповання «світиться» у базі, за кордоном же правоохоронці можуть відстежити, що він перетнув рубіж, куди далі прямує. Вони у своїй справі збирають інформацію щодо конкретної особи, – зазначає генерал поліції.

У базі даних Інтерполу є розділ даних про викрадені, загублені паспортні документи. Прикордонники теж до нього мають доступ. Це інструмент для виявлення паспортів з переклеєними фото. Хоча, що стосується спрацювань, багато випадків насправді – непорозуміння. За законом, якщо втрачено паспорт, потрібно заявити в Державну міграційну службу, і з цього моменту він вважається недійсним. Питання потребує додаткового врегулювання, тому що 90% громадян, які гублять закордонні паспорти, через якийсь час їх знаходять і з ними намагаються їздити далі. А на кордоні такі документи затримують. Через це відбувається паперова тяганина – потрібно повторно все перевіряти.

Робота із базами даних Інтерполу нині дуже актуальна. Сотні міжнародних злочинців та шахраїв, яких затримали на кордоні, потрапили б в Україну, і можна лише припустити, скільки злочинів запобігли правоохоронці тільки завдяки підключенню до такого ресурсу. **К**

ТЕТЯНА ФІЛІПЕНКО

КІБЕРВАРТА

«НЕВИДИМИ» БУДНІ

В один із травневих днів 2017 року в Адміністрацію Держприкордонслужби надійшла надзвичайна доповідь від чергової служби Донецького загону. В телефонному режимі було повідомлено, що комп'ютери, на яких працюють військовослужбовці управління загону, по черзі починають самовільно перевантажуватися. Після цього доступ до інформації блокувався, а на моніторах висвічувався «синій екран смерті». За короткий проміжок часу у такий спосіб свою «поведінку» змінили декілька десятків автоматизованих робочих місць. «Ненаситний» вірус (а в цьому вже ніхто не сумнівався) робив свою «чорну» справу швидко та професійно...

ХРОБАК-ВИМАГАЧ

– Ми миттєво відреагували на такий непередбачуваний розвиток подій і віддали розпорядження відключити всі підрозділи загону від Інтернету, внутрішня мережа підрозділів була локалізована, а усі комп'ютери – відімкнуті від живлення, – розповідає про події річної давнини заступник начальника управління зв'язку Адміністрації Держприкордонслужби полковник Олександр Король. – Того ж дня я сформував групу фахівців, яка терміново виїхала у Маріуполь.

Необхідно відзначити, що рішучі дії зв'язківців щодо локалізації мережі дали свої проміжні позитивні результати. Вдалося зупинити розповсюдження невідомого на той момент комп'ютерного вірусу та дати можливість спеціалістам-прикордонникам вивчити ситуацію, як то кажуть, в зародку, та знешкодити шкідливу модифіковану вірусом небезпечну програму.

– Фахівці групи встановили весь ланцюжок подій того дня, коли комп'ютерний вірус потрапив у локальну мережу загону, – продовжує Олександр Король. – Один із офіцерів загону, знаходячись на добовому чергуванні, підключив свій мобільний телефон до одного зі службових комп'ютерів через USB-шнур для підзарядки. Одночасно, через телефон, він увійшов в Інтернет і переглядав веб-сайт.

І саме через смартфон у мережу загону потрапив комп'ютерний вірус типу WannaCrypt. За короткий проміжок часу він встиг заблокувати роботу 21 автоматизованого робочого місця. Особливість цього виду вірусу полягає в тому, що він спеціалізується саме на ураженні внутрішніх комп'ютерних мереж організації. Через спеціальну програму такий собі «хробак» потрапляє у комп'ютер і починає стрімко розповсюджуватися по всій мережі, кодуєчи інформацію на автоматизованих робочих місцях. Певною мірою, нам пощастило: мережа Донецького загону «підхопила» так звану легку версію цього вірусу.

Якщо ж говорити в цілому, то за задумом зловмисників, розблокувати автоматизовані робочі місця можливо лише після введення спеціальних кодів, за які, і це головне, вимагають сплатити певні кошти. Ті, хто довірився аферистам, як правило, втрачають і гроші, і час, а комп'ютер згодом розблоковують фахівці з кібербезпеки, – наголошує Олександр Георгійович.

– Цей випадок змусив нас серйозно замислитися над новим, значно вищим рівнем захисту відомчих інформаційних систем. Кожен читав про кібератаки та знає, які загрози несуть комп'ютерні віруси. Однак усе це – теорія, поки на власному досвіді не переконаєшся у небезпеці та негативних наслідках подібного!

IT І ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР

Управління зв'язку центрального апарату прикордонного відомства з початком впровадження в 1997 році перших програмно-технічних комплексів автоматизації паспортного контролю почало активно підбирати способи захисту існуючого масиву інформації. Тоді у

словниковому запасі пересічного громадянина або звичайного користувача комп'ютера ще не було таких специфічних термінів як «персональні дані», «кіберзахист», «фішинговий лист». Проте необхідність захисту інформації, її актуальність і цінність, яка, до речі, щоденно зростає, ставила перед профільними фахівцями відомства нові завдання та потребувала постійної генерації нових ідей.

За ці двадцять років, що пройшли після впровадження прикордонним відомством перших програмно-технічних комплексів автоматизації паспортного контролю, інформаційна безпека держави стала невідомою складовою національної безпеки. Вона визначається комплексом взаємодіючих чинників, серед яких провідне місце займає «людський фактор». Адже кожна людина – основний носій і користувач інформації, вона ж є головним суб'єктом і об'єктом інформаційної боротьби.

За твердженням фахівців з кібербезпеки, ступінь захищеності інформаційного простору держави значною мірою залежить від рівня обізнаності населення з широкого спектру питань, пов'язаних з інформаційною безпекою. На другому місці – рівень спеціальної підготовки всього особового складу силових міністерств і цивільних відомств та технічне оснащення державного і військового секторів загалом.

Якщо працівник держсектора не буде попереджений про загрози, які несуть комп'ютерні віруси, результат може бути непередбачуваним. Так, наприклад, якби офіцер Донецького загону серйозно оцінив би ступінь загрози, то не став би мимоволі ініціатором ситуації, фатальної для внутрішньої мережі.

Ефективність вузькопрофільної роботи у цій сфері залежить від наявності й рівня фахової підготовки як військових, так і цивільних спеців, які проводять постійний моніторинг інформаційного простору та здатні на оперативні та ефективні дії для захисту від стороннього втручання.

ЯКЩО ПРАЦІВНИК ДЕРЖСЕКТОРА НЕ БУДЕ ПОПЕРЕДЖЕНИЙ ПРО ЗАГРОЗИ, ЯКІ НЕСУТЬ КОМП'ЮТЕРНІ ВІРУСИ, РЕЗУЛЬТАТ МОЖЕ БУТИ НЕПЕРЕДБАЧУВАНИМ. ТАК, НАПРИКЛАД, ЯКБИ ОФІЦЕР ДОНЕЦЬКОГО ЗАГОНУ СЕРІОЗНО ОЦІНИВ БИ СТУПІНЬ ЗАГРОЗИ, ТО НЕ СТАВ БИ МИМОВОЛІ ІНІЦІАТОРОМ СИТУАЦІЇ, ФАТАЛЬНОЇ ДЛЯ ВНУТРІШНЬОЇ МЕРЕЖІ.

Якщо говорити про обізнаність населення у широкому сенсі, то вона щороку зростає, і, так би мовити, молодшає. Сьогодні нікого не здивує ситуацією, коли діти, мало не з пелюшок, знайомі з різними гаджетами: комп'ютерами, планшетами або смартфонами. Не поодинокі приклади, коли школярі старших класів, ще навчаючись, починають студіювати комп'ютерні програми та намагаються написати ексклюзивний продукт у вигляді тих же додатків до мобільних пристроїв.

Однак ця цікавість має й інший – кримінальний бік. У зведеннях правоохоронних органів можна знайти чимало інформації щодо виявлення співробітниками кіберполіції юних осіб, які були затримані «на гарячому», під час розповсюдження злочинного програмного забезпечення, створеного ними особисто. Ці «хробаки», проникаючи у комп'ютери звичайних громадян, викрадають логіни та паролі з інтернет-банкінгу та аккаунтів соціальних мереж, надають доступ до веб-камер ураженого «вірусом» комп'ютера, що дозволяє зловмиснику онлайн стежити за потенційною жертвою.

А якщо проаналізувати ситуацію у більшому масштабі, то варто згадати 12 травня 2017 року, коли комп'ютерні системи під керуванням операційних систем Windows зазнали найбільш масштабної вірусної атаки по всьому світові. За висновком спеціалістів, було уражено понад 200 тисяч комп'ютерів у понад 150 країнах. У списку найбільш постраждалих є і Україна.

Далі було 27 червня 2017 року, яке теж стало одним з «чорних днів» для багатьох комп'ютерних користувачів у нашій державі. Тоді відбувся не менш масштабний спалах нового модифікованого вірусу-шифрувальника «Petya.A», який вражав інформаційні системи через «фішингові листи» або оновлення бухгалтерського програмного забезпечення «М.Е.doc».

КОШТУЄ ДОРОГО

Всі ці кіберзагрози такою ж мірою стосуються і військових, в тому числі прикордонників, адже всі ми живемо в одному суспільному середовищі. «Сьогодні керівники всіх рівнів розуміють, що чим більше в їхній структурі інформаційних ресурсів, тим більш гнучкою та ефективною має бути система їх захисту. А рівень професійної готовності персоналу підрозділів кібербезпеки повинен постійно вдосконалюватися і залишатися на високому рівні. І наше відомство не є винятком» – підкреслює полковник Король.

Тому в нашій Службі «з нуля» було створено Центр кібербезпеки. Це поки що молодий, але досить перспективний підрозділ для тих, хто мріє зробити свій внесок в протистояння кіберзагрозам. Першим керівником Центру став підполковник Анатолій Процюк. Цей офіцер з початку військової кар'єри займався питаннями зв'язку, а останні п'ять років переймався проблемами технічного захисту інформації.

– Для мене сфера кібербезпеки – не новий вид діяльності. Я добре знайомий із завданнями та основними проблемами, що вирішуватимуть фахівці центру у найближчій та подальшій перспективі. Колектив у нас досить молодий. Зараз у новоствореному підрозділі діють два відділи: моніторингу та реагування на кіберінциденти, – говорить керівник Центру.

За словами Анатолія Процюка, комплектування підпорядкованого йому підрозділу відбувається з найбільш підготовлених фахівців у сфері ІТ. Вони крок за кроком проходять навчання на спеціалізованих курсах, набувають досвіду спілкуючись із колегами з інших відомств та самостійно підвищують свій освітній рівень.

– На жаль, «готових» фахівців на ринку праці ми до недавнього часу не могли взяти на службу, – ділиться проблемами підполковник Процюк. – У більшості випадків усе впирається

ОЛЕКСАНДР КОРОЛЬ,
ЗАСТУПНИК НАЧАЛЬНИКА УПРАВЛІННЯ
ЗВ'ЯЗКУ АДМІНІСТРАЦІЇ ДЕРЖПРИКОР-
ДОНСЛУЖБИ, ПОЛКОВНИК

в оплату праці. Так, керівники приватних структур високо цінують безпеку своєї інформації і тому витрачають на технічні засоби її захисту та оплату роботи фахівців чималі суми. Тобто молодий, але талановитий працівник одразу отримує високі гонорари. Водночас у військових дещо інший підхід: чим більше служиш, з часом займаючи вищі посади, – тим більше отримувеш. Цивільна молодь у більшості своїй не хоче очікувати і подекуди мало вірить, що зможе дочекатися державних пільг та соціальних гарантій при виході на пенсію за чверть століття. І будемо відвертими: на сьогоднішній день грошове забезпечення військового, нехай навіть з вислугою у 20-25 років, не зрівняти із заробітком молодого фахівця з кібербезпеки хоча б середньої ланки. А «чорні хакери», маючи приблизно аналогічні з нами знання, отримують декілька тисяч доларів на місяць.

Крім того, неоднозначну реакцію викликала Постанова Уряду № 337, яка вийшла у лютому 2018 року. Цей документ встановлює надбавку за особливий характер роботи у розмірі до 100% посадового окладу військовослужбовцям, які обіймають посади, пов'язані з безпосереднім виконанням завдань із забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту. Це – доволі вагомий стимул для тих, хто служить інтересам держави. Проте ця постанова на сьогодні розповсюджується лише на військовослужбовців Збройних Сил, Служби безпеки, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Служби зовнішньої розвідки та інших розвідувальних органів. Прикордонне відомство в урядовому документі чомусь відсутнє, хоча є всі передумови для розповсюдження його дії й на Держприкордонслужбу. Тож наразі, враховуючи виниклу диспропорцію в оплаті праці, молоді ІТ-фахівці часто надають перевагу структурам, де грошове утримання вище.

– Щоб призупинити відтік кадрів ми невідкладно підняли питання додаткового заохочення цієї категорії військовослужбовців перед Головою Держприкордонслужби. Генерал-полковник Петро Цигикал підтримав наші ініціативи і в межах щорічного бюджету надбавка вже нараховується фахівцям з кібербезпеки. У наступному році, сподіваюся, ця диспропорція буде ліквідована на урядовому рівні. Це стане додатковим мотивуючим фактором для наших молодих та перспективних спеціалістів, – зазначає полковник Олександр Король.

ЗАХИСТ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ

– Для фахівця з кібербезпеки головне – постійно отримувати нові знання, щоб знати, чим «дихають» колеги-айтішники, – продовжує підполковник Процюк. – Ми постійно вдосконалюємо власні знання, беремо участь у профільних заходах на державному та міжвідомчому рівнях, відвідуємо різноманітні лекції, семінари або просто зустрічаємося з колегами з інших структур, щоб обмінятися знаннями та новинками на ринку комп'ютерних програм. У нашого відомства налагоджена співпраця з аналогічними структурами в Збройних Силах, з урядовою командою реагування на комп'ютерні надзвичайні події України CERT-UA, відповідними

**ФАХІВЦІ З КІБЕРЗАХИСТУ – СВОГО РОДУ ЛІКАРІ,
А ПОДЕКУДИ І ХІРУРГИ, ЯКІ ЗНАХОДЯТЬ,
ЛІКУЮТЬ ЧИ ЗНЕШКОДЖУЮТЬ ЗАГРОЗЛИВІ ВІРУСИ,
ЩО ПОТРАПИЛИ ДО ВІДОМЧИХ МЕРЕЖ ЗЗОВНІ.**

підрозділами Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, а також Кіберполіції. У нас є чітке розуміння, що тільки разом ми можемо протистояти міжнародній кіберзлочинності.

За словами Анатолія Анатолійовича, в останні роки за підтримки керівництва Служби вдалося суттєво наростити кількість програмно-апаратних комплексів із блокування кіберзагроз, а також спільними зусиллями з колегами з інших структур організувати та провести спеціалізовані курси для персоналу центру кібербезпеки. А головним показником ефективності роботи та кваліфікації особового складу центру є позитивна статистика щодо виявлення та запобігання подальшому поширенню шкідливого програмного забезпечення у внутрішній мережі відомства. У більшості випадків зловмисники використовували електронну пошту для відправки так званих «фішингових листів». У світі цей вид шахрайства широко використовується для виманювання у довірливих або неуважних користувачів їхніх персональних даних, логінів та паролів до сервісів, які пов'язані з грошовими активами. Тому лише уважність користувача, його рівень обізнаності в питаннях інформаційної безпеки є запорукою збереження його особистих даних. «А головним результатом нашої діяльності я вважаю той факт, що Державна прикордонна служба не потрапила до сумної статистики результативних кібератак на органи державної влади України» – з професійною гордістю підкреслює підполковник Процюк.

КУЛЬТ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГІГІЄНИ

А ще начальник відомчого Центру кібербезпеки впевнений, що робота його підлеглих має носити ще й просвітницький характер. «Ми повинні зрозуміло для користувача мовою розповідати про небезпеку зневажливого ставлення до комп'ютерної безпеки. Фахівці з кіберзахисту – свого роду лікарі, а подекуди і хірурги, які знаходять, лікують чи знешкоджують загрозливий вірус, що потрапив до відомчих мереж ззовні. Ми повертаємо інформаційні системи у здоровий та робочий стан, і я переконаний, що ми повинні активно пропагувати культ комп'ютерної гігієни! Люди, які служать державі і не до кінця розуміють важливість елементарної безпеки навіть власного комп'ютера, згодом можуть спровокувати своєю безвідповідальністю серйозні проблеми для елементів критичної інфраструктури.

Проводяючи мене з офісу Центру кібербезпеки, де кожні двері під автоматичною охороною, підполковник Анатолій Процюк додав: «Підрозділ, який я очолюю, ще дуже молодий, але робочого азарту та бажання виконувати свою роботу якісно – хоч відбавляй. Вважаю, що основну роль в такому позитивному настрої відіграє керівна ланка центру, яка сформована з кола однодумців. Всі ми маємо досвід служби безпосередньо в підрозділах охорони державного кордону, тож знаємо, як ми повинні його захищати на своїй ділянці, невидимій людському оку». К

АНДРІЙ КУЧЕРОВ

АНАТОЛІЙ ПРОЦЮК,
ПІДПОЛКОВНИК

КОРДОН

f Журнал «Кордон»

@ ua_border_service

Бути громадянином світу стало модним. Люди не часто замислюються про свою національність, розмовляючи різними мовами та вільно мандруючи світом. Глобалізація майже позбавила нас цієї потреби. Навіть у часи кризи люди гуртуються навколо ідеї державності, визначаючи себе як громадян незалежно від національної приналежності. Складається враження, що національна ідентифікація стає проявом зовнішнього впливу, вправного маніпулювання народними масами.

ПРИВИД СЕПАРАТИЗМУ

П'ЯТА ГРАФА

Останнім часом звучать заклики повернути в паспорті запис про національність. І переважно таке бажання мають представники національних меншин з прикордонних регіонів. Тамтешнім мешканцям не достатньо запису про українське громадянство – вони мріють позначити свою приналежність до румунів, угорців, поляків і т.д. Для чого? Не складно здогадатися. Особливо зараз, коли все частіше сусідні країни натякають на «бажання населення» створити автономії на українських прикордонних теренах. А східний сусід перейшов усі межі і кордони, окупувавши частину нашої території. Чи так безневинні ці слова в паспорті, спробуємо розібратися. У радянському паспорті п'ята графа, здається, нікому не заважала. Представники численних народів «великого і могутньо-

го», досягнувши повноліття, мали нагоду замислитися над своєю національною ідентичністю і вказати (або не вказати) свою національність. Можна було навіть обрати, якщо батьки були різних народностей. І лише після розпаду Союзу, коли республіки стали незалежними, відбулися зміни і в документах. 1996 року Україна вилучила з паспорта графу про національність. Немає слова – немає реалії. Глобалізація поспідовна в усьому. Однак не лише національні меншини були позбавлені можливості вказати свою відмінність, але й самі українці вже не позначають у документі приналежність до титульної державотворчої нації.

А між іншим, національна самоідентифікація, хоча б у документах, не така безневинна річ. Це та крапля, яка поступово точить наріжний камінь державності.

ЗА ВСЕУКРАЇНСЬКИМ ПЕРЕПИСОМ 2001 РОКУ В УКРАЇНІ, ОКРІМ 77,8% УКРАЇНЦІВ, Є ПРЕДСТАВНИКИ ЩЕ 15 ЕТНІЧНИХ СПІЛЬНОТ. ЦЕ РОСІЯНИ – 17,3%, БІЛОРУСИ – 0,6%, МОЛДАВАНИ – 0,5%, БОЛГАРИ – 0,4%, УГОРЦІ – 0,3%, РУМУНИ – 0,3%, ПОЛЯКИ – 0,3%.

РОЗДІЛЯЙ І ВЛАДАРЮЙ

Сепаратизм – це прагнення до відокремлення, що виявляється, як правило, у національних меншин в багатонаціональних державах і спрямоване на створення самостійних держав або національно-державних автономій.

На відміну від України, сепаратизм в інших країнах ґрунтується на істотних етнічних відмінностях груп, що сповідують сепаратизм та боротьбу за власні незалежні територіальні чи приєднання до інших держав. Так, наприклад, курди в Туреччині або баски в Іспанії є самостійними етнічними групами з власною культурою, які виступають не за приєднання до іншої держави, а за створення власних держав. Водночас сепаратизм на сході України – це псевдосепаратизм, мешканці українського сходу та півдня переважно є українцями, які зазнали русифікації, і жодним чином не можуть претендувати на етнічну самостійність. Так, наприклад, культурологам

невідомо про такі риси, притаманні етносу, як національні пісні Донбасу, донбаська мова чи культурні традиції.

Натомість так званий «сепаратизм Закарпаття», про який зараз багато сперечаються на тлі обговорення «Закону про освіту» ближчий до традиційного сепаратизму. Закарпатська область не так давно у складі України, значна частина населення є носіями національності сусідніх держав: угорці, румуни, поляки, молдовани. Про українську ідентичність тут навіть не йдеться, у більшості вони розмовляють іншою мовою, мають інші традиції, належать до інших релігійних конфесій (зокрема католики), ментально старше покоління ідентифікує себе з територіями колишньої Австро-Угорської імперії. Сусідні держави підтримують ці настрої і навіть дозволяють собі висловлюватися за створення автономії на цих територіях. Нагадаємо, що у березні віце-прем'єр Угорщини Жолт Шем'єн заявив, що етнічні угорці за кордоном мають право на автономію та угорське громадянство. Українське МЗС тоді висловило сподівання, що це не офіційна позиція країни. Водночас Будапешт підтвердив свої погрози щодо блокування ініціатив України в НАТО.

ОДНІЄЮ З ПРИЧИН СПАЛАХІВ СЕПАРАТИЗМУ У СВІТІ Є СУТТЄВИЙ НЕДОЛІК СВІТОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ ОДНІЄЮ СТАТТЕЮ ПЕРЕДБАЧАЄ НЕПОРУШНІСТЬ КОРДОНІВ КОЖНОЇ КРАЇНИ, А ІНШОЮ – ПРАВО НАЦІЇ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ. НА ТЛІ ЦЬОЇ СУПЕРЕЧНОСТІ ЧИМАЛО РЕГІОНАЛЬНИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ У ЄВРОПІ НАМАГАЮТЬСЯ ДОМОГТИСЯ ВІДОКРЕМЛЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ РЕГІОНІВ. ОДНАК ВЕЛИКІ ДЕРЖАВИ ВЖЕ МАЮТЬ ДОСИТЬ УСПІШНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З СЕПАРАТИСТСЬКИМИ НАСТРОЯМИ І УКРАЇНІ СЛІД ПРИДИВИТИСЯ ДО ЦИХ КРОКІВ, АБИ НЕ ВТРАТИТИ ЩЕ БІЛЬШЕ ТЕРИТОРІЙ.

НА ВІДМІНУ ВІД УКРАЇНИ, СЕПАРАТИЗМ В ІНШИХ КРАЇНАХ ҐРУНТУЄТЬСЯ НА ІСТОТНИХ ЕТНІЧНИХ ВІДМІННОСТЯХ ГРУП, ЩО СПОВІДУЮТЬ СЕПАРАТИЗМ ТА БОРОТЬБУ ЗА ВЛАСНІ НЕЗАЛЕЖНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ УТВОРЕННЯ, А НЕ МАРІОНЕТКОВІ ПСЕВДОКРАЇНИ ЧИ ПРИЄДНАННЯ ДО ІНШИХ ДЕРЖАВ.

Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан заявив, що позитивне рішення Венеціанської комісії щодо українського «Закону про освіту» не скасує претензій Будапешта до Києва. Крім того, у своїй заяві Жолт Шем'єн підкреслив, що на Закарпатті саме угорський уряд підтримує всю інституційну систему. «Це стосується матеріальної допомоги лікарям, вчителям, забезпечення безкоштовного харчування для дітей молодшого віку, доставки вакцин» – сказав віце-прем'єр Угорщини. Слід замислитися над цими словами, може українській владі потрібно краще дбати про своїх громадян, аби цим не займалися сусіди і не дорікали цим у слушний момент? Не таємниця, що віддалені прикордонні регіони – найменш забезпечені, тут панує бідність і безробіття, що спричиняє зростання злочинності, зокрема поширення контрабанди. Більшість місцевих мешканців живуть за рахунок торгівлі, завдяки малому прикордонному руху, а отже пов'язують своє життя із закордонням.

На початку осені відбувся черговий інцидент, пов'язаний з Угорщиною, у мережі з'явилося відео, на якому зафіксовано момент видачі громадянам України в консульстві Угорщини в Береговому угорських паспортів. В ході вручення з вуст консула звучали заклики не повідомляти про одержання документів українській владі.

Відповідь МЗС України була однозначна: Послу Угорщини в Україні Ерно Кешкеню було вручено ноту з інформацією про те, що, відповідно до статті 23 Віденської конвенції про консульські зносини 1963 року, у зв'язку з діяльністю, несумісною зі статусом консульської посадової особи, консул Консульства Угорщини в місті Берегове має залишити територію України протягом наступних 72 годин.

Попри пояснення угорської сторони, що їхній посол діяв в рамках угорського законодавства, позиція МЗС України залишилася незмінною, відповідно до міжнародних протоколів, консул у Берегове не мав права порушувати українські закони і видавати за-

карпатцям другий паспорт, а тим більше закликає до приховування цієї інформації.

Між іншим, офіційний Будапешт не вперше висловлюється про автономію закордонних угорців і не лише щодо України, але й Румунії та Словаччини. Угорські націоналісти взагалі вважають, що усі території, населені ніни угорцями, мають бути об'єднані в рамках однієї держави. Можливо тому вони охоче видають паспорти угорцям в інших державах. Однак, на думку експертів, сприймати ці тези щодо угорських меншин в інших країнах як інструмент дестабілізації цих країн та можливих територіальних зазіхань не варто. Угорщина просто не здатна запроваджувати агресивну політику за російським зразком. Членство у ЄС та НАТО, а також слабка економіка країни не дозволять їй посягати на територіальну цілісність сусідів.

Природно, що сьогодні внаслідок російської агресії на сході країни та анексії Криму Україна особливо чутлива до питань авто-

номії та прав етнічних меншин. Між іншим, російський вплив вбачають не лише в українському сепаратизмі, але і в Європі.

КЛАПТИКИ МАПИ

Західна Європа має великий і почасти успішний досвід боротьби із сепаратизмом. Головний принцип протидії цьому явищу – створення умов для ефективного управління дезінтеграційними процесами. Іншими словами – потрібно досягти, аби сама ідея відокремлення втратила популярність серед населення проблемного регіону.

Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії довгі роки страждало від агресивного північно ірландського сепаратизму. Уряд Британії спочатку застосовував силові методи проти Ірландської республіканської армії: збільшував військову присутність у регіоні, удосконалював поліцейську службу та закони для боротьби з тероризмом. Од-

нак лише шляхом переговорів, у яких могли брати участь сторони, що відмовляться від насильства, вдалося досягти згоди і 1998 року підписати Белфастську угоду щодо створення органів влади та управління, до складу яких увійшли британці та ірландці. Угоду схвалено на референдумі більшістю північних ірландців. Однак лише 2005 року ІРА припинила свою діяльність і протягом двох років британська армія виводила війська з цього регіону, так завершилась операція з підтримання миру «Знамення», що тривала 40 років.

Високий рівень національної свідомості шотландців також не давав спокою Британії. Крім того, Шотландія – найбільш розвинений регіон Великобританії, завдяки нафтовим та газовим родовищам у Північному морі. 307 років вони були разом, і от восени 2014 року Шотландія нарешті сказала своє «ні», скерувавшись на відокремлення від Сполученого Королівства й проголошення незалежності. Понад 55% шотландців проголосували на національному референдумі проти цього.

Шотландія залишилася у складі Сполученого Королівства не лише через стабільність і силу Великобританії на міжнародній арені. Британський прем'єр-міністр Девід Камерон обіцяв більше повноважень парламенту Шотландії і після референдуму підтвердив наміри уряду передати шотландському парламенту більше влади у своєму регіоні.

Таким чином, передача частини владних повноважень від центральної влади до регіональних органів управління є головним способом врегулювання проблем, пов'язаних із сепаратизмом і територіальною цілісністю багатонаціональних держав. Однак таке вирішення питання тривало не довго. Нині у Шотландії готуються до нового референдуму про незалежність через Brexit. Лідер Шотландської національної партії Нікола Стерджен заявила, що питання будуть обговорювати після завершення процедури виходу Сполученого Королівства з ЄС.

Сепаратистські настрої існують і в Іспанії – у Каталонії та Країні Басків. Зокрема, баскська терористична організація ETA лише нещодавно припинила свою діяльність. Це стало можливим завдяки ефективності іспанських спецслужб, міжнародному тиску на лідерів національного руху, а також змінам у ставленні населення до членів баскського спротиву – спочатку їх сприймали як національних героїв, а потім – як бандітів.

Натомість Каталонія пішла іншим шляхом. Попри те, що питання автономії може вирішуватися лише на загальнонаціональному референдумі, Каталонія провела регіональне голосування. За відділення від Іспанії висловилися 90% учасників референдуму. Голова уряду Каталонії Карлес Пучдемон заявив, що жителі автономії домоглися права на суверенітет. Він закликав Євросоюз не ігнорувати порушення прав людини з боку іспанської поліції і висловив готовність до діалогу з Мадридом.

Слід зазначити, що Каталонія на сході країни дійсно володіє широкою автономією. Область, у складі якої знаходиться Барселона, має свій місцевий парламент і уряд. Каталонська мова визнана другою державною. Більшість місцевих мешканців відрізняє сильна каталонська іден-

тичність. Водночас Каталонія – найбільш економічно розвинений регіон Іспанії, що переживає велику економічну кризу. Тож каталонці не бажують нести на собі тягар населення всієї Іспанії. Поки що Мадрид не визнав результати референдуму, і все закінчилося сутичками з поліцією.

За океаном так само існують спроби розколу великих держав. Сепаратистські рухи Канади у франкомовному Квебеку проводили референдуми, але програли. Причиною була не лише низька підтримка населенням, але й відсутність міжнародного схвалення, ефективність силових структур і серйозні законодавчі обмеження. Конституція Канади не передбачає права суб'єктів федерації на відокремлення, натомість жорстко захищає територіальну цілісність і дозволяє застосування військової сили у кризових ситуаціях. Водночас економічний чинник був чи не найсуттєвішим, адже внаслідок відокремлення Квебеку провінція втратила б іноземні інвестиції, зокрема американські, а це мало б вкрай негативні наслідки для економіки регіону. Ще одним з рішень стало надання франко-канадцам культурної автономії. Крім того, інформаційний тиск на населення провінції був направлений на те, аби довести переваги перебування у складі Канади, і це дало результат.

НАСЕЛЕННЯ, ПРО ЯКЕ ДБАЄ ЙОГО ДЕРЖАВА, НЕ ПІДДАВАТИМЕТЬСЯ НА ПРОВОКАЦІЇ З БОКУ СУСІДНЬОЇ КРАЇНИ. ТУРБОТА ПРО СВОЇХ ГРОМАДЯН – ЦЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ЗРІЛОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ЦІЛІСНОСТІ КРАЇНИ.

Інформаційна сфера – найбільш впливова у протидії сепаратистським рухам. Це добре відчули на собі країни Прибалтики, де чимало російськомовного населення – саме на нього орієнтована дестабілізуюча дія РФ, що активно використовує тут елементи «гібридної війни». Російська меншина сильно піддається російській пропаганді, тож Латвія і Естонія запровадили такий стримуючий фактор як статус негромадянина. У Латвії негромадяни позбавлені виборчих прав, а в Естонії – можуть голосувати тільки на місцевих виборах. Це обмежує проникнення до органів влади сепаратистських політичних сил. Особливу увагу Прибалтійські країни приділяють зменшенню інформаційного впливу на російськомовне населення. Існує низка заходів протидії, які послідовно використовують. Наприклад, це тимчасова заборона трансляції російськомовних каналів, у разі подачі неправдивої інформації чи відвертої пропаганди; штрафні санкції; депортація російських знімальних груп; створення російськомовних каналів для доведення населенню об'єктивної інформації.

Слід зазначити, що у самій Росії як федеративній державі не допускаються навіть спроби обговорення виходу суб'єкта федерації зі складу. Правоохоронні органи пильно слідкують за публікаціями і виступами щодо ціліс-

ності РФ, особливо в тимчасово окупованому Криму. Водночас Росія має постійно кризовий у цьому сенсі Північнокавказький регіон, де вона теж застосовує репресивні заходи.

У підсумку зауважимо, що прикордонні території, населені національними меншинами, завжди потребують прискіпливої уваги з боку держави. Тут постійно потрібно тримати руку на пульсі, слідкувати за суспільними настроями. Водночас досвід Європи демонструє, що вдала регіональна політика на державному та місцевому рівні здатна нівелювати навіть агресивні сепаратистські настрої. Однак на відміну від європейських країн, де сепаратистські рухи виникають переважно в економічно стабільних регіонах, в Україні прикордоння, де живуть представники різних етнічних груп, – найбільш шкідлива частина країни. Тож вклавши ресурси в економічний розвиток регіону, створюючи робочі місця, залучивши інвестиції, сприяючи культурним ініціативам держава може продемонструвати людям, що дбає про своїх громадян, незалежно від національності та місця проживання. Населення, про яке дбає його держава, не піддаватиметься на провокації з боку сусідньої країни. Турбота про своїх громадян – це підтвердження зрілості державної влади та інструмент захисту цілісності країни. К

Підготувала ЛАРИСА СОБА

Більшість людей, які бажають розпочати роботу в правоохоронних органах, сьогодні очікує поліграфологічний іспит. У пересічних громадян України логічно виникають запитання, пов'язані з вже існуючими правами осіб, які мають пройти таку перевірку, а також умовами і підставами застосування цього приладу. Тож пропонуємо читачам невеликий екскурс у світ детектора брехні.

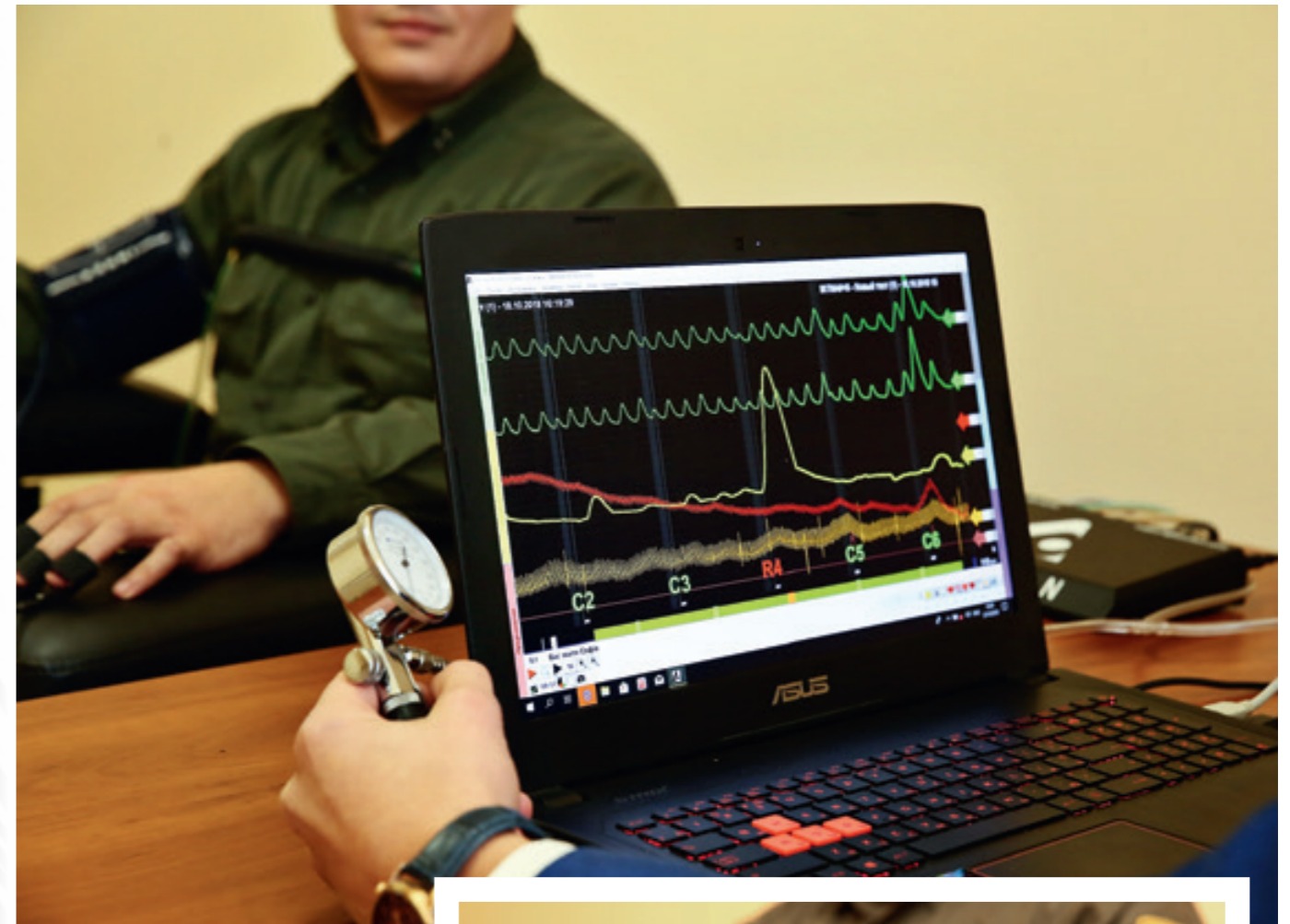
ІНДИКАТОР ПРАВДИ

ВІД ФІЗІОЛОГІЇ ДО НАУКИ

Як тільки люди навчилися говорити, вони навчилися і брехати. І одразу ж почали шукати засоби визначення істини. У стародавньому Китаї сухий рис зазвичай використовували як детектор брехні. Китайці вважали, що слиновиділення припинялося під час тривоги, сильного страху. Підозрюваний мав тримати купу сухого рису в роті, коли йому задавали серію відповідних питань. Після опитування рис обстежували і у випадку його сухості, підозрюваного оголошували брехуном.

Жорсткіший підхід до виявлення істини використовували спартанці. Перш ніж допускати до школи воїнів, молоді чоловіки повинні були

пройти критерії відбору. Стоячи на краю скелі, їх запитували про страх. Відповідь завжди була негативною, однак її справжність визначав колір обличчя. Блідий виказував брехню, тоді брехуна зіштовхували зі скелі. У деяких африканських племенах обвинувачені мали передавати один одному крихке пташине яйце. Хто його розчавив, той викривав себе у брехні.

Лише наприкінці 18 століття були розроблені технічні засоби з виявлення брехні, згодом названі поліграфом, монітором емоційного стресу, детектором.

Перша спроба наукового підходу до розробки діагностичних приладів для виявлення брехні відбулася близько 1875 року, коли італійський фізіолог Анджело Моссо почав вивчати страх і його вплив на серце та дихання. Завдяки своїм дослідженням вчений довів, що кров'яний тиск, обсяг крові та частота імпульсів змінюються залежно від емоцій.

Перший поліграф розробив у 1921 році Джон Ларсон, співробітник міліції та студент медичного коледжу в Берклі, штат Каліфорнія. Під час дослідження за допомогою нового винаходу поліграфолог спостерігав за змінами артеріального тиску опитуваного, частотою серцевих скорочень і диханням.

Нині поліграф найактивніше використовується у США, де кількість кадрових перевірок перевищує чотири мільйони на рік. Широко застосовують поліграф у Канаді, Мексиці, Ізраїлі, Японії, Південній Кореї, Польщі, Чехії, Словаччині, Туреччині. Загалом перевірки

ВИКОРИСТАННЯ ДЕТЕКТОРА БРЕХНІ ДОЗВОЛЯЄ ВЖЕ НА ЕТАПІ ВІДБОРУ З'ЯСУВАТИ, ЧИ НЕМАЄ У КАНДИДАТА НА ПОСАДУ ПРОБЛЕМ ЗІ ЗДОРОВ'ЯМ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗЛОВЖИВАННЯМ АЛКОГОЛЕМ, НАРКОТИКАМИ ЧИ ЗВ'ЯЗКАМИ З КРИМІНАЛЬНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ.

проводять більш ніж у 70 країнах світу і Україна не є винятком.

Завдяки засобам масової інформації і детективам поліграф часто називають «детектором брехні» або «лай-детектором» (від англ. lie – брехня). Однак жодної правди чи брехні він сам по собі виявити не може. Пристрій дозволяє лише здійснити процедуру виявлення брехні через опитування.

У світовій практиці опитування з використанням поліграфа застосовують для вирішення завдань двох класів. По-перше, це перевірки при різного роду розслідуваннях. По-друге, поліграф застосовується в інтересах кадрової роботи (скринінг).

СКРИНІНГОВА ПЕРЕВІРКА

Використання детектора брехні дозволяє вже на етапі відбору з'ясувати, чи немає у кандидата на посаду проблем зі здоров'ям, пов'язаних зі зловживанням алкоголем, наркотиками чи зв'язками з кримінальним середовищем. Багатьох роботодавців цікавить питання про можливу судимість майбутнього співробітника. Використання поліграфа дозволяє точно з'ясувати ці питання, а також перевірити людину на шахрайство. Часто недобросовісні кандидати на роботу навмисно приховують або спотворюють інформацію про придбання обманним шляхом документів про освіту, про незадовільне виконання попередньої роботи і звільнення з цієї причини, про крадіжку товарів або грошей. Іноді майбутнього працівника можуть направити конкуренти, намагаючись організувати витік важливої інформації.

Слід зазначити, що скринінгові перевірки тривають від півтори до двох годин. Мабуть, жодна інша методика не дозволяє в такій короткій час з мінімальними витратами зібрати і дослідити інформацію про майбутнього співробітника. Поліграф реєструє наступні фізіологічні показники: ритм дихання, інтенсивність потовиділення, рівень кров'яного тиску. Деякі детектори здатні порівнювати напруження голосових зв'язок, фіксувати розширення капілярів, реакцію зіниць.

Сам прилад виступає тільки реєстратором об'єктивних параметрів, а їх суб'єктивну інтерпретацію здатний виконати тільки фахівець-поліграфолог, який і проводить відповідне «інтерв'ювання» за спеціальними методиками

В УКРАЇНІ ВИКОРИСТАННЯ ДЕТЕКТОРА БРЕХНІ ЗАКОНОМ НЕ ЗАБОРОНЕНО. ЛІЦЕНЗІЇ НА ЙОГО ПРИДБАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ НЕ ПОТРІБНО. ТАКОЖ НЕ ПОРУШУЮТЬСЯ І КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ГРОМАДЯН, ОСКІЛЬКИ ПЕРЕВІРКИ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ ЛИШЕ З ЇХНЬОЇ ПИСЬМОВОЇ ЗГОДИ. ЧАС ОПИТУВАННЯ СКЛАДАЄ 1,5–3 ГОДИНИ, ЗАЛЕЖНО ВІД ТИПУ ТЕСТУВАННЯ.

з урахуванням обставин справи. Поліграфолог порівнює параметри, зафіксовані детектором у стані психофізіологічного спокою, з тими, які спостерігалися у разі критичних питань.

ВЛАСНИЙ ДОСВІД

Відповідно до Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 року та Стратегії розвитку Державної прикордонної служби України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року, здійснюються заходи із впровадження європейських стандартів у забезпечення кадрових потреб органів та підрозділів Держприкордонслужби, а також удосконалення системи запобігання проявам корупції.

У рамках виконання визначених завдань та з метою підвищення ефективності підготовки кадрових рішень, забезпечення контролю за дотриманням правил доброчесності особовим складом у Держприкордонслужбі в лютому 2017 року було створено відділ поліграфологічних досліджень (зараз – у складі Головного

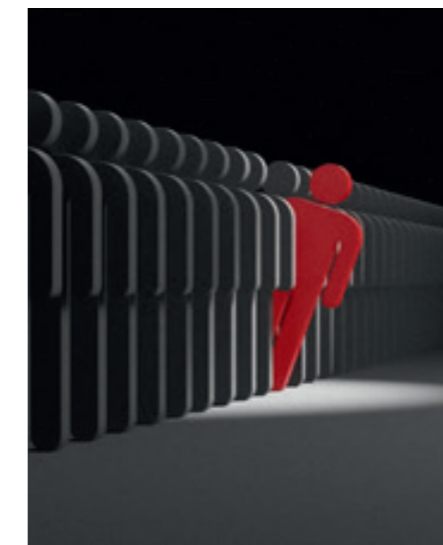
центру профілактики корупційних ризиків та виховання доброчесності) і розпочато проведення перших кадрових опитувань з використанням поліграфа (скринінгових перевірок).

Опитування персоналу з використанням поліграфа у Держприкордонслужбі відбувається в рамках пілотних проектів – «Нове обличчя кордону» та відбору до 10-го окремого загону оперативного реагування «ДОЗОР». Станом на вересень 2018 року співробітниками відділу проведено більше 700 опитувань. За підтримки та фінансування Посольства США в Україні співробітники відділу поліграфологічних досліджень ДПСУ пройшли курси сертифікованого навчання з питань скринінгових перевірок. По завершенню курсів, в рамках міжнародної технічної допомоги, прикордонне відомство офіційно отримало відповідне обладнання. Крім того, для об'єктивного та якісного проведення цих досліджень у Держприкордонслужбі є два спеціально обладнані службові приміщення з усіма належними умовами.

Підтримуючи ініціативу проведення заходів, які б сприяли підвищенню ефективності використання поліграфа в Україні, нещодавно на базі Окремої комендатури охорони і забезпечення Держприкордонслужби було проведено курси підвищення кваліфікації для поліграфологів правоохоронних органів України із запрошенням президента Американського міжнародного інституту поліграфа Чака Слапскі. Під час заходу фахівці розглянули методики діагностичного і скринінгового тестування, системи обрахунку поліграм та заходи протидії поліграфу.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ

В Україні використання детектора брехні законом не заборонено. Ліцензії на його придбання і використання не потрібно. Також не порушуються і конституційні права громадян, оскільки перевірки здійснюються лише з їхньої письмової згоди. Час опитування складає 1,5–3 години, залежно від типу тестування. Результати видаються протягом однієї доби у формі інформаційної довідки. Інформація, отримана в ході опитування, – орієнтовна та не є підставою для прийняття будь-яких адміністративно-управлінських рішень стосовно опитуваного.

Першим документом, який регламентує порядок використання поліграфа у правоохоронних органах, є Інструкція про застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ України від 27 жовтня 2004 року, що фактично узаконило цей вид досліджень у нашій країні і послужило визнанням перевірок з використанням поліграфа в рамках їх допустимості як доказів у суді.

Для визначення основних принципів, напрямів, умов та організації проведення опитувань з використанням поліграфа в Держприкордонслужбі розроблені та схвалені керівництвом відомства Методичні рекомендації.

Водночас проводиться робота щодо законодавчого закріплення та врегулювання використання поліграфів у Державній прикордонній службі України. Так, із жовтня 2017 року на розгляді в комітетах Верховної Ради перебуває проект Закону України (№7193) «Про внесення змін до статті 14 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» (щодо перевірки на поліграфі)», де передбачається зобов'язання претендентів на проходження військової служби та військовослужбовців, які претендують на посади з високим або підвищеним корупційним ризиком, проходження психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа для виявлення можливих правопорушень, вчинених ними у минулому.

Не таємниця, що імідж силової структури чи будь-якої іншої державної інституції залежить від його співробітників. Традиційні методи підбору персоналу лише частково гарантують вирішення цього питання. Завдяки інформативності, надійності і рентабельності перевірок, поліграф зарекомендував себе необхідним інструментом зміцнення кадрової безпеки. К

НАТАЛІЯ УСТЬЯНЦЕВА

ВИРІШИВ НЕ ЗДАВАТИСЯ...

Випускників військових вишів різних епох об'єднують спільні спогади. Вони пов'язані з отриманням першого офіцерського звання, далекоглядними планами щодо військової кар'єри, сподіваннями щодо перших самостійних кроків у дорослому житті, прагненням реалізувати себе на службі. Одним словом – весь світ у твоїх долонях! Так думав і лейтенант Микола Гулік, випускник вищого прикордонного командного училища, який у 1971 році отримав призначення у Закавказький прикордонний округ. Сьогодні ми розповімо про генерала-прикордонника, життєвий та службовий шлях якого – достойний приклад для нового покоління захисників кордону.

П'ять днів лейтенантського літа

– Процес очікування першого призначення – досить виснажливий для курсантів. Нас, завтрашніх лейтенантів, дуже тривожило, в яких умовах доведеться починати офіцерську кар'єру на кордонах СРСР: у горах, пісках, снігах чи навіть в оточенні вічної мерзлоти – ділитися спогадами Микола Георгійович.

Закавказький прикордонний округ 70-х років минулого століття був найбільш оперативним. Його підрозділи охороняли кордони з Туреччиною та Іраном в умовах виснажливого субтропічного клімату. В складі округу були 12 прикордонних загонів, п'ять КПП, дві окремі морські бригади, авіаескадрилья. На ділянках його відповідальності затримували найбільшу кількість порушників державного кордону.

– Зі штабу округу, який дислокувався у Тбілісі, для подальшого проходження служби, мене направили у Ленкоранський прикордонний загін, призначивши на посаду заступника начальника застави. І перші п'ять днів служби у новій якості були справжнім випробуванням, – згадує ті часи Микола Георгійович. – У перший день перебування на заставі, 45 військовослужбовців з 64, що встигли на вечерю з'їсти макарони з м'ясом, отримали сильне харчове отруєння. За годину всі вони вже не могли встати з ліжка, а

“ СЛУЖБА НА ПРИКОРДОННІЙ ЗАСТАВІ ДЕМОНСТРУЄ, ХТО ТИ Є НАСПРАВДІ. ПІДЛЕГЛІ БУДУТЬ ГОТОВІ ПІТИ ЗА КОМАНДИРОМ, ЯК ТО КАЖУТЬ, У ВОГОНЬ І ВОДУ, ТІЛЬКИ БУДУЧИ ВПЕВНЕНИМИ У ЙОГО ЗДІБНОСТЯХ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМІ І ПОРЯДНОСТІ.

сімох просто із застави вертольотом забрали до шпиталю. Кордон на цій ділянці певний час охороняв резерв прикордонної комендатури. Того дня я зробив перший для себе висновок: необхідно особисто вникати в будь-які питання, навіть, на перший погляд, другорядні. Це стосується і організації харчування особового складу.

Далі – більше. На третій день служби на ділянці застави розпочалася масштабна пожежа. Розпал літа, температура зашкалювала за +40 градусів, земля, трава, кущі – все сухе... Від іскри двигуна трактора «Білорусь», який обробляв контрольню-слідову смугу, миттєво зайнявся «червоний півень». Щоб не сталося масштабного лиха, на допомогу приїхали три підрозділи зі складу прикордонної комендатури. Після ліквідації наслідків пожежі від моєї новесенької форми залишилися жалюгідні шматки...

На п'ятий день служби заставу підняли по тривозі, оскільки спрацювала електронна сигналізаційна «система». Разом з тривожною групою я відбудув на ділянку кордону. На контрольно-слідовій смузі виявили сліди двох порушників – починаємо переслідування, наздоганяє-

мо двох чоловіків. Зупинитися та підкорятися нашим вимогам вони відмовилися! Довелося вступити у єдиноборство та затримати цих порушників. Як з'ясувалося згодом, ми арештували двох злочинців, які нещодавно втекли з пересильної тюрми, що знаходилася неподалік Баку. Здолавши понад двісті кілометрів, вони збиралися незаконно потрапити за кордон.

– І ось після всіх цих неординарних подій, що трапилися протягом перших п'яти днів офіцерської служби, сидючи у канцелярії, я задумався: чи зможу витримати такий ритм життя та служби у найближчій перспективі, чи впраююся? – продовжує Микола Георгійович. – Вирішив не здаватися. З часом втягнувся у прикордонну службу і витримав цей нелегкий період. А вже за дев'ять місяців мене призначили начальником застави. В цьому аспекті згадую командира загону підполковника Володимира Івановича Стуса. Як мудрий керівник, він давав поради, завжди був готовий вислухати нас, лейтенантів, морально підтримував молодих офіцерів.

Згодом, після чотирьох років служби на «зеленці», молодий офіцер виніс для себе декілька

життєвих уроків. «Служба на прикордонній заставі демонструє, хто ти є насправді. Адже постійно, як керівник, ти на очах у всього колективу, в центрі усіх службових подій та побутових життя підрозділу. Підлеглі будуть готові піти за командиром, як то кажуть, у вогонь і воду, тільки будучи впевненими у його здібностях, професіоналізмі і порядності» – так розмірковував старший лейтенант Гулік.

Спекотні службові будні некурортної Одеси

А далі у військовій біографії офіцера – навчання у військовій Академії ім. Фрунзе, яку він закінчив з відзнакою, та подальша служба у Північно-Західному прикордонному окрузі. А у 1985 році вже підполковника Гуліка призначають на посаду заступника начальника ОКПП «Одеса».

– Тільки на перший погляд могло здаватися, що ця посада – тепле місце у курортній Одесі, – говорить Микола Георгійович. – Насправді доводилося організувати службу в складних умовах. Зона відповідальності – Ільчівський морський торговий порт. У той час це – 25 причалів, поромна переправа, 12 причалів рибного порту, два рейди – внутрішній та зовнішній. Доводилося перевіряти величезні вітчизняні та іноземні контейнеровози, зерновози, автовози, різноманітні торгові судна водотоннажністю від 20 до 100 тисяч тонн та з командою по 600-700 осіб. Досвід – колосальний.

Микола Георгійович згадує неординарний випадок на ОКПП «Одеса». – В один з днів заходить у порт велике судно – плавбаза «Схід». Суднокоманда – понад 600 осіб, працюють кілька консервних ліній, трюми забиті гофротарою, металевою стрічкою, мішковиною. Оглядова група – 70 прикордонників. І от в одному з технічних приміщень виявляють місце, де явно

перебувала людина, таке собі лежбище. Ніхто з суднокоманди не зізнається (адже це миттєве звільнення та неминуче покарання), капітан дає слово, що чужинців на борту немає. Як перевірити їхні слова, як переконатися, що зайвих осіб на судні немає? Тримати плавбазу біля причалу і ретельно перевіряти кожен відсік – людей і часу не вистачить, адже графік руху кораблів вельми динамічний, на підході наступне судно.

– На допомогу прийшли знання, які підштовхнули до нестандартної ідеї – продовжує розповідь Микола Георгійович. – Разом із судном, оглядова група «стає» на внутрішній рейд, я розставляю прикордонників на ключових точках біля службових приміщень, відсіків та трюмів, а капітан включає на повну потужність холодильні камери... Чекаємо. За деякий час, коли температура у технічних приміщеннях знизилася до –25, на свіже повітря вийшли двоє задушливих «зайців». Завдання – виконане. Терпіння, впевненість та досвід дали свої результати!

З досвіду служби на морському КПП Микола Гулік на все життя запам'ятав, що всі портові об'єкти, зокрема численні троси, вантажні крани, причали – це об'єкти підвищеного ризику. Тому суворе дотримання правил безпеки завжди на першому місці для командира та його підлеглих. «Інакше – в один день можеш так і залишитися лейтенантом...» – з долею професійного гумору говорить Микола Георгійович і додає: «Говорючи про той період служби, обов'язково слід згадати керівника – начальника ОКПП «Одеса» полковника Бориса Родіоновича Філіппова. Його називали легендою ОКПП, водночас відмічаючи його складний характер. Він був досвідченим офіцером, який заслужено користувався авторитетом у всьому особового складу. Свій досвід та знання він щодня передавав підлеглим, зокрема і мені, своєму молодому заступнику».

ДРУЖИНА МОЖЕ АБО ПІДНЯТИ НА ВЕРШИНУ КАР'ЄРИ, АБО ВТОПАТИ ТВОЄ ІМ'Я В БРУД! Я ВДЯЧНИЙ СВОЇЙ ДРУЖИНІ, ТЕТЯНІ В'ЯЧЕСЛАВІВНІ, ЗА ТЕРПІННЯ ТА РОЗУМІННЯ. ГОВОРЯЧИ МОВОЮ ВІЙСЬКОВИХ – ЗІ СВОЇМ ЗАВДАННЯМ ВОНА ПОВНІСТЮ ВПОРАЛАСЯ!

Історія одного фото

У 1987 році підполковника Гуліка призначають командиром ОКПП «Мостиська», що згодом стане ОКПП «Прикарпаття». До його складу на той час входили автомобільні та залізничні пункти пропуску західного регіону та аеропорт «Львів».

Цей історичний для СРСР час увійшов у підручники як період перебудови. Керівництво країни поступово відходило від жорсткої внутрішньої політики. Одним з напрямів демократичних змін мала стати урядова постанова про спрощення порядку виїзду громадян СРСР за кордон. Отримати закордонний паспорт стало значно простіше. Тому кількість співвітчизників, охочих подивитися на життя держав соціалістичного табору, була досить великою.

Заради справедливості слід зауважити, що жителі країни у більшості їхали за кордон не з туристичною метою, а з бажанням вирішити матеріальні проблеми, купити дефіцитні товари, адже радянський рубль втрачав свою покупну спроможність дуже швидко. Тому в магазинах закупали невелику побутову техніку та товари широкого вжитку. Кожен з подорожуючих мав чималий багаж, прагнучи реалізувати його у Чехословаччині, Угорщині, Польщі! Ідеальний варіант – Югославія! Однак до заповітної мрії необхідно було ще доїхати. Західні кордони СРСР від Бресту до Чопу на існуючих пунктах пропуску почали «тріщати по швах».

– Попри те, що Західний прикордонний округ мав розгалужену мережу міжнародних пунктів пропуску, – розповідає Микола Гулік, – впоратися з новими викликами, а саме зі зростаючим пасажиропотоком, контролюючи служби на кордоні виявилися не готові. В поїздах закордонного пря-

мування при стандартній завантаженості пасажирами 600 осіб у вагонах тіснилося півтори тисячі.

Або взяти пункт пропуску «Шегині». Його проектна спроможність тоді передбачала щодобово пропуску 600 одиниць легкового автотранспорту, 50 автобусів і загалом до трьох тисяч пасажирів. Проте були періоди, коли щодня тільки на виїзд прикордонники оформлювали до двох тисяч одиниць легкового автотранспорту та приблизно сто автобусів. І все одно черги перед пунктом пропуску сягали 12 кілометрів. Це приблизно сім тисяч автомобілів, 400 автобусів, понад 20 тисяч пасажирів! Вони чекали своєї черги по кілька днів. Невизначеність, відсутність мінімальних побутових та санітарних умов створили з людьми неймовірно: лють, роздратованість, пияцтво, вседозволеність... Поведінка неорганізованого людського натовпу набувала

стану масового психозу. Почали звучати гасла, що необхідно повністю відкрити кордон.

Газети виходили з принизливими статтями та заголовками на кшталт «Шлях Мостиська – Шегині – це дорога смерті». І хоча в кабінках паспортного контролю працювала максимальна кількість прикордонників, включаючи офіцерів штабу загону, загальна ситуація набувала вибухового характеру. А головне – вирішення проблеми виходило за рамки повноважень прикордонників.

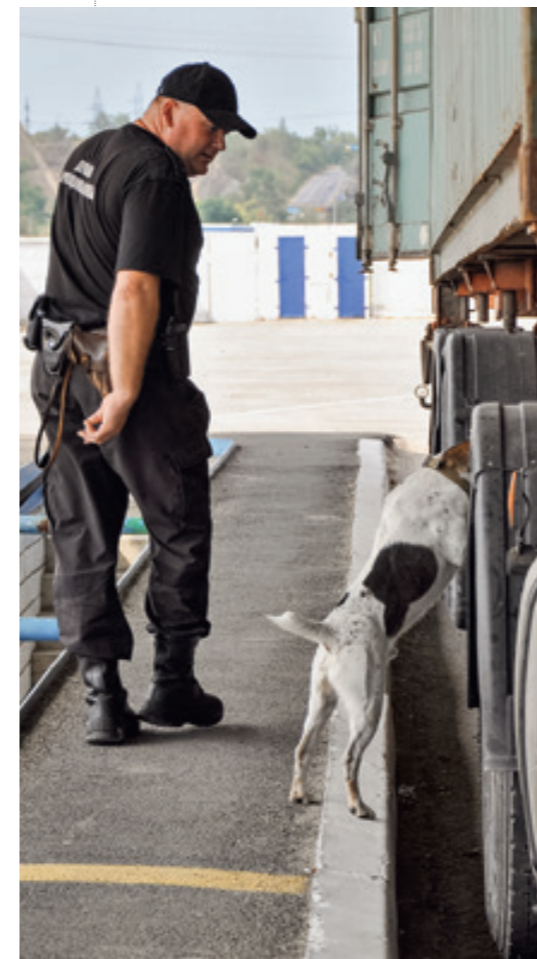
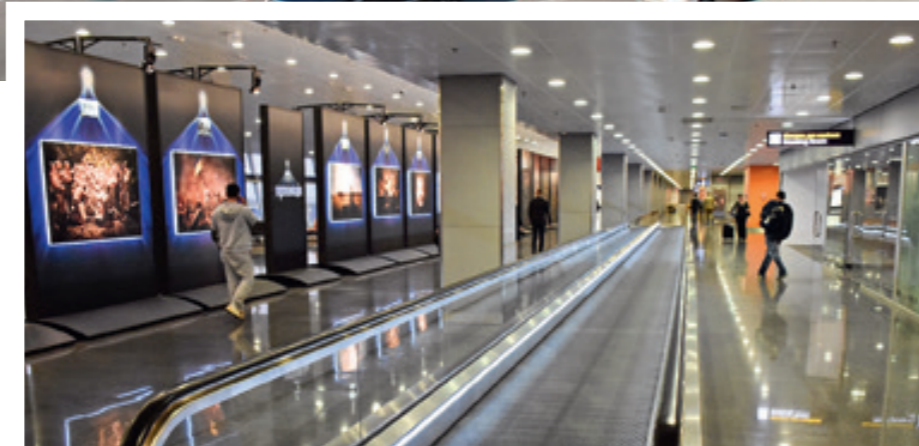
Що робити? Як змінити ситуацію, вистояти і витримати людський натиск? Як перетворити справедливий народний гнів на позитивне ставлення до охоронців кордону? І тоді начальник ОКПП полковник Микола Гулік почав відкрито підіймати цю нагальну проблему на різних рівнях. Були звернення до вітчизняних

дипломатів, урядовців, посадовців різних рангів, які проїжджали кордон через ті ж «Шегині» і на власні очі бачили небезпечну ситуацію. На цих ділянках, для висвітлення об'єктивного стану справ, побували кореспонденти різних видань та знімальні групи телебачення, яких кликали самі прикордонники. Микола Георгійович особисто запрошував комісії з округу для вивчення проблеми та реагування на непросту ситуацію.

– Ми зверталися до органів місцевої влади, я особисто зустрічався з Вячеславом Чорноволом, який тоді обіймав посаду Голови Львівської обласної Ради, і обговорював з ним та його командою складну ситуацію в прикордонні, – згадує Микола Георгійович. – Однак кардинально вплинути на це питання могла тільки республіканська влада. І от восени 1990 року в пункт пропуску «Шегині», перебуваючи з робочою поїздкою по західному регіону, прибув тодішній Голова Верховної Ради України Леонід Кравчук. Я доповів Леоніду Макаровичу про ситуацію на ділянці відповідальності та виклав пропозиції щодо ліквідації багатокілометрових черг на західному кордоні. Майбутній перший Президент України уважно вислухав мене, поставив уточнюючі питання, розмовляв з іншими посадовцями та просто людьми на кордоні. Внаслідок наших спільних зусиль були розширені штати прикордонних підрозділів, місцеві пункти пропуску «Рава-Руська», «Ягодин», «Ніжанковичі», «Устилуг» отримали статус міжнародних, кілометрові черги зникли з нашого життя. А на загдку про цей нелегкий період служби залишилася фотографія, зроблена фотокореспондентом одного з видань. Погляди та настрої дійових осіб на світліні далекий від райдужного, адже від правильності та оперативності рішень залежала тоді стабільність у прикордонні, – підсумовує Микола Георгійович.

НАМАГАВСЯ, ЩОБ У КОЛЕКТИВІ, У КЕРІВНОМУ ЯДРІ, БУЛИ ЛЮДИ ВОЛЬОВІ, ЧЕСНІ, ПРОФЕСІОНАЛЬНІ. З ТАКИМИ ОФІЦЕРАМИ ПРАЦЮВАТИ ЦІКАВО, НЕЗВАЖАЮЧИ НА СЛУЖБОВІ НАВАНТАЖЕННЯ. І НАВПАКИ – НЕ ВМІВ ЗНАЙТИ СПІЛЬНУ МОВУ ЗІ СЛАБОВІЛЬНИМИ, НЕПОРЯДНИМИ АБО НЕЧЕСНИМИ ЛЮДЬМИ.

Командирське рішення

Влітку 1995 року полковника Миколу Гуліка з ОКПП «Прикарпаття» переводять на посаду заступника начальника управління прикордонного контролю Державного комітету у справах охорони державного кордону. Для Миколи Георгійовича почалася здебільшого штабна робота, пов'язана з відпрацюванням розпорядчих документів, службовими розслідуваннями, вирішенням організаційних питань.

За словами самого офіцера, у цей період він прагнув проводити більшу частину службового часу у відрядженнях на кордоні, допомагаючи у становленні молодим командирам, передаючи їм накопичений досвід. Проте одного дня, у червні 1996 року, полковника Гуліка викликали керівництво відомства і запропонувало очолити ОКПП «Київ». Хоча це більше нагадувало наказ, а не пропозицію. Така була службова необхідність.

Ситуація у підрозділах головних повітряних воріт країни була непростою. Аналітика свідчила, що понад шість тисяч незаконних мігрантів щомісяця потрапляли в нашу країну саме через столичні аеропорти.

Новопризначений керівник не став одразу «рубати шаблею». Перші два тижні він спостерігав за роботою підлеглих, вникав у справи, стежив за роботою контролерського складу на лінії паспортного контролю, спілкувався з представниками інших служб і робив висновки. Нового командира неприємно вразила кількість зайвих людей, які знаходилися у залі прильоту. При чому «працювали» вони там, де їх не мало бути взагалі. Будь-який закордонний рейс ще до лінії паспортного контролю зустрічали представники різних приватних фірм та організацій, котрі, як посередники, видавали іноземцям за-

“
КОЖЕН З НАС – ЖИВА ЛЮДИНА ЗІ СВОЇМИ ЖИТТЄВИМИ ПРОБЛЕМАМИ. І ЯКЩО МОЛОДИЙ СПІВРОБІТНИК ОСТУПИВСЯ – ДАЙ ЙОМУ ШАНС, МАЙ ТЕРПІННЯ! РЕЗУЛЬТАТ ОБОВ'ЯЗКОВО ПРИЙДЕ. У ВІЙСЬКОВИХ КОЛЕКТИВАХ, В ОСОБИСТИХ СТОСУНКАХ, МАЄ ПАНУВАТИ ДУХ ДОВІРИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.

прошення, туристичні ваучери, довідки та інші фіктивні документи. Саме ці папери слугували надійним підґрунтям для отримання візи на лінії паспортного контролю та подальшого легального в'їзду в Україну. А згодом цих «туристів», «студентів» або «бізнесменів» десятками та сотнями затримували при спробі порушити західний кордон держави.

– Я прийняв рішення діяти за висловом: «Іди своїм шляхом, а люди нехай говорять, що хочуть». В один з робочих днів за моїм рішенням всі іноземці, які прибували в Бориспіль з-за кордону не покидали борт літака без пред'явлення підтверджуючих документів на право в'їзду в Україну, – говорить Микола Георгійович. – Тобто наші співвітчизники спокійно проходили з трапу до кабінки паспортного контролю, інші, а це майже 90% пасажирів, залишалися на повітряному судні. Другим радикальним кроком стало рішення щодо повного звільнення залу від організації, які не мають права там знаходитися, і чий працівники тією чи іншою мірою були причетні до незаконної міграції.

За словами Миколи Гуліка, перші декілька днів після таких потрясінь нагадували пекло. Невдовзі після не пропуску та вжиття кардинальних заходів почалися дзвінки з пропозиціями «вирішити питання», «допомогти, а ми потім віддячимо», що закінчувалися завуальованими погрозами.

– Однак ми вистояли, маючи підтримку керівництва відомства. Наші дії були узгоджені з колегами з інших правоохоронних структур, які підтримали ефективні дії щодо наведення порядку в аеропорту «Бориспіль». Окремо хочу згадати про принципову позицію, яку зайняли Генеральна прокуратура та Служба безпеки, реагуючи на численні скарги щодо дій прикордонників. За три дні, коли затримані нами літаки з мігрантами почали повертатися в аеропорт вильоту, а в залах «Борисполя» зникли посередники, ситуація нормалізувалася. Напруга знизилася.

– Наступний крок – очищення кадрів. Це було складне завдання. Скажу відверто, що за півтора року з ОКПП звільнилися понад сто прикордонників. Четверть з них – офіцери. Жорстко? Так! Та інакше мені як командирі довелося б їх покритувати. Я б на це не погодився! Ті, хто не думав про наслідки своїх дій – залишили колектив. У цьому контексті я би хотів згадати та подякувати офіцерам Володимирі Корнейчуку та Олегу Кондратюку. Вони стали справжніми командирами підрозділів ОКПП, авторитетом для підлеглих, мою надійною опорою, – констатує Микола Гулік.

Принципи, що приходять з досвідом

Напевно доля правильно розпорядилася, що військова кар'єра генерал-майора Гуліка (державна по заслугах оцінила професіоналізм та заслуги офіцера, присвоївши героєві нашої розповіді у 1998 році звання генерал-майора), закінчилася саме на ОКПП «Київ». Микола Георгійович залишив багатий спадок у вигляді традицій, ставлення до справи та кадрового потенціалу.

– Впевнений, що жодні обставини не зможуть розмити або зруйнувати професійну зрілість та честолобство цього колективу, фундаменти якого закладався зусиллями багатьох керівників. Був серед них і я. Вісім років мого життя пройшли на цій посаді дарма! – говорить Микола Георгійович. – Вважаю, що вчиняв по совісті. Це стосувалося і ставлення до людей, і до дорученої

справи. Намагався, щоб у колективі, у керівному ядрі, були люди вольові, чесні, професійні. З такими офіцерами працювати цікаво, незважаючи на службові навантаження. І навпаки – не вмів знайти спільну мову зі слабовільними, непорядними або нечесними людьми.

– Знаю багатьох офіцерів, які впевнено йшли службовими сходами, їх позитивно характеризують, а сьогодні вони займають високі посади у центральному апараті прикордонного відомства. Під час служби виробив кілька важливих правил. Що стосується підлеглих – це вміння прощати. Звільнити, зганьбити, принизити офіцера та зруйнувати його кар'єру – легко! А от виростити справжнього професіонала, дати йому знання, передати досвід, навчити – значно складніше і потребує чималого часу. Кожен з нас – жива людина зі своїми життєвими проблемами. І якщо молодий співробітник оступився – дай йому шанс, дай йому шанс, дай йому шанс! Результат обов'язково прийде. У військових колективах, в особистих стосунках, має панувати дух довіри та відповідальності.

Крім того, не останню роль у формуванні характеру та життєвих принципів зіграла дидактика Гуліків, уродженців Брянщини. За словами Миколи Георгійовича його пращурі були кубанськими козаками, які традиційно охороняли рідні землі від чужинців.

А ще генерал Гулік з теплом і вдячністю згадує офіцерів та генералів, які допомагали йому здобувати досвід, підтримували та довіряли, зокрема це Володимир Стус, Борис Лейда, Павло Шишолін, Віктор Банних, Борис Олексієнко та багато інших з ким довелося служити поруч та виконувати завдання з охорони державного кордону.

– Зовсім недавно я зустрічався з особовим складом ОКПП «Київ». Ми відверто обговорили чимало тем. Я їм побажав служити так і мати такі результати, щоб хлопці на передовій пишалися їхніми успіхами. А це молодому поколінню я нагадав, що кар'єра військового не складеться, як планував, якщо ви не будете пам'ятати про власні сім'ї. Дружина може або підняти на вершину кар'єри, або втоптати твоє ім'я в бруд! Що ж стосується мене особисто, то я вдячний своїй дружині, Тетяні Вячеславівні, за терпіння та розуміння. Говорячи мовою військових – зі своїми завданнями вона повністю впоралася! К

Спілкувався Андрій КУЧЕРОВ

ВІТАННЯ ЗВИТЯЖЦІВ

Нині патріотичне гасло «Слава Україні! – Героям слава!» сприймає абсолютна більшість наших співвітчизників як символ єдності нації, свідчення глибокої шани до людей, які борються за вільну і незалежну Україну, і тих, які поклали свої життя на вівтар миру. Відтак цілком закономірно, що Верховна Рада ухвалила закон, згідно з яким цей поклик українських патріотів став офіційним вітанням військових.

СУТЬ ЗМІН

Президент Петро Порошенко підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вітання «Слава Україні! – Героям слава!» Президент вважає, що серед українських символів є не лише прапор, герб і гімн, які закріплено в Конституції, але й національне гасло «Слава Україні! Героям слава!», яке увійшло в наше життя і є абсолютно природним для кожного українського воїна й громадянина.

Законом внесені зміни до Статуту внутрішньої служби, Статуту гарнізонної та вартової служб і Стройового статуту ЗСУ, а також до Закону «Про Національну поліцію України» щодо встановлення нового військового вітання. Водночас впорядковано Ритуал підняття Державного прапора України.

Запровадження нового військового вітання не скасує усім відомий вислів «Бажаю здоров'я!». Відповідно до закону, зміни стосуються ритуалу отримання особовим складом військової частини Бойового знамена та привітання військовослужбовців, які перебувають у строю. Зокрема, якщо раніше під час вручення бойового прапора старший за званням вітав особовий склад з цією подією, а військовослужбовці відповідали на привітання триразовим тривалим «Слава!», то зараз церемоніал передбачає обов'язковий клич «Слава Україні!», на що військовослужбовці мають салютувати: «Героям слава!».

Аналогічні зміни запроваджено і в Стройовому статуті ЗСУ: якщо раніше старший за званням вітав військовослужбовців, які стоять у строю, словами «Вітаю, товариші!», а ті відповідали йому – «Бажаємо здоров'я!», то надалі вітати військових треба словами «Слава Україні!», натомість у відповідь має пролунати – «Героям слава!».

У решті випадків військово вітання не змінюється. Однак варто зазначити, що законом закріплено звернення «пане (пані)» замість «товаришу».

На переконання народних обранців, до російської агресії не було особливої потреби у зміні військових статутів. Проте за останні роки ситуація щодо радянських стереотипів докорінно змінилася. Нова генерація українських вояків сприйняла новацію позитивно, бо вже давно так вітається, вважаючи, що треба відійти від радянщини.

ВАРІАЦІЇ

Гасло «Слава Україні!» потрапило до українського лексикону у 20-х роках минулого сторіччя – задовго до появи ОУН і УПА, хоч і асоціюється у багатьох саме з цими формуваннями. З історичних джерел відомо, що заклик «Слава Україні!» виник у кінному

полку «Чорних запорожців». Це була збройна формація армії УНР, яка, виборюючи незалежність, діяла протягом 1918-1920 років на теренах України. Щоправда, тоді вислів звучав дещо інакше: «Слава Україні!» – «Козакам слава!». Кажуть, так вітали і козацтво за часів II Гетьманату Павла Скоропадського. Проте у відповідь тоді промовляли: «Гетьману слава!». У роки «визвольних змагань» варіації вітання з виразом «Слава Україні!» в першій частині мали практично всі воєнізовані українські організації. З відповіддю «Героям слава!» було традиційне привітання кубанського козацтва, яке розглядалося як частина України. А вже у 1918-1920 роках існували спроби включення Кубанської народної республіки до складу УНР. Подібним чином вітали одне одного й повстанці Холодного Яру. Втім, найгучніше клич зазвучав з появою ОУН. Гасло «Слава Україні!» – «Героям слава!» стало символом УПА.

одним. Річ у тім, що у XVIII–XIX ст. вони стали настільки громіздкими, що їх просто було незручно щоразу знімати й одягати. Тож привітання звелось до торкання головного убору чи простого підняття руки.

Відоме нам «козирання» остаточно сформувалося 1745 року в полку Колдстрім – англійському елітному підрозділі королівських гвардійців. У полковому статуті гвардійців записали: «Особовому складу наказано не

ЯКИМ БИ НЕ БУЛО ВІЙСЬКОВЕ ВІТАННЯ БУДЬ-ЯКОЇ АРМІЇ СВІТУ, ЛЮДИ У ПОГОНАХ СТАВЛЯТЬСЯ ДО ЦЬОГО РИТУАЛУ З ГОРДІСТЮ ТА ШАНОБЛИВІСТЮ, НЕ ОПУСКАЮЧИ ОЧЕЙ І НЕ НАХИЛЯЮЧИ ГОЛОВИ.

НЕ ЗНІМАЮЧИ КАПЕЛЮХА

Військові історики і белетристи пов'язують ритуал військового вітання із привітанням взагалі, коли чоловік, воїн або мисливець вітає своїх одноплемінників підняттям вгору вільної від зброї руки. У Середні віки цей ритуал став більш символічним і був притаманний суто воїнам: лицарі піднімали забрало обладунків, відкривали обличчя, щоб зустрічний міг їх упізнати. Робили це правою рукою на знак того, що не збираються починати бій. Жест засвідчував – «у моїй правиці немає зброї».

В епоху Ренесансу традиційним привітанням був уклін. Перед поклоном військові притримували або взагалі знімали головний убір. Цивільні люди й досі так вітаються на знак особливої поваги. Згодом церемонія спростилася – залишилося тільки піднесення кисті руки до головного убору.

Підняття руки під час вітання замість того, щоб знімати капелюха, мало ще й практичне значення. Оскільки солдати підпалювали гніт мушкетів, то їхні руки завжди були в сажі. А знімати головний убір брудними руками означало зробити його засмальцьованим. Існує ще одна причина, чому військові припинили знімати головні убори один перед

піднімати капелюхи, коли вони проходять повз офіцера або звертаються до нього, а лише притискати руки до капелюха й кланятися». 1762 року статут уже шотландських гвардійців уточнює: «Через те що ніщо так не спотворює головний убір і не забруднює шнурівки, як зняття капелюха, особовому складу на майбутнє наказано тільки коротким жестом піднімати до капелюха долоню, проходячи повз офіцера».

Цей характерний рух руки, на думку істориків, і став підґрунтям сучасного військового вітання, яке з часом спростилося до жесту піднесення кисті руки до головного убору.

До середини XIX століття військово-вітання у Великобританії зазнало змін: піднесена до головного убору (точніше, до правої брови) рука обернена долонею назовні. Ця традиція існує донині.

Ритуали військового вітання у різних країнах світу багато в чому схожі. Сьогодні воно вважається проявом взаємної поваги і згуртованості військовослужбовців.

ЧЕСТЬ МАЮ!

Приміром, у США військові вітаються тільки за допомогою жестів. Американці виносять руку перед собою, ніби закриваючи очі від сонця, а долоня розвернута донизу. При цьому таке військово-вітання можна використовувати тільки якщо дві руки вільні. В італійській армії долоню виносять над козирком поперед. У польській армії вітання виконується не всією долонею, а тільки двома пальцями – вказівним і середнім.

Проте не у всіх країнах військово-вітання старших за званням – це обов'язок військовослужбовця. Наприклад, у сучасних підрозділах Армії оборони Ізраїлю віддання честі старшому за званням є обов'язковим лише під час проходження курсу молодого бійця, у решті випадків військово-вітання є правом військовослужбовця. В ізраїльській армії розпрямлені і зімкнуті пальці правої руки при-

кладаються до чола в жесті, вкрай схожому на віддання військової честі в американській армії, при цьому кінчик середнього пальця правої руки майже торкається кута правої брови. У ЦАХАЛІ дозволяється віддавати військово-вітання і з непокритою головою. При цьому військові вітають один одного просто: «Здрастуй», а під час курсу молодого бійця – «Здрастуй, командире». Решта ускладнень – ні до чого. Солдати повинні воювати або готуватися до війни, часу на реверанси немає.

Та яким би не було військово-вітання будь-якої армії світу, люди у погонах ставляться до цього ритуалу з гордістю та шанобливістю, не опускаючи очей і не нахиляючи голови. Це означає, що військовослужбовці різних рангів – вільні люди, що віддано служать одній державі незалежно від звань, чинів або рангів. К

Тетяна ФІЛІПЕНКО

ФЕЙКИ НАСПРАВДІ – ЦЕ ПІДСИЛЮВАЧІ ТОГО, ЩО ВЖЕ БУЛО ЗАПИСАНО В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ І МАСОВІЙ СВІДОМОСТІ ДО ЇХ ПОЯВИ.

**ФЕЙКИ
ПОСТРІЛИ НА УРАЖЕННЯ**

Головним розповсюджувачем фейків є ми самі, оскільки точкові інформаційні вкидання, зроблені свідомо, спрямовані на створення ланцюгової реакції масової свідомості, яка сама зацікавлена в просуванні. Все це відбувається тому, що перед нами не просто інформація, а інформація, яка спирається на віртуальні складові: на те, що любить або чого боїться людина, її мрії і її образи на світ. Віртуальні страхи керують нами сильніше за будь-які позитиви.

Не менш важливо, що фейк дає можливість перетворити будь-яку людину на частину групи, мислячої, як він сам. Людина може думати, що вона одна носить із цією ідеєю, в результаті замикаючись в собі. Однак коли за допомогою початково запущеного фейку вона побачить себе в колі «інформаційних друзів», то підсвідомо стає здатною на групові дії, що суперечать очікуванню більшості.

Фейк служить містком об'єднання однаково мислячих людей. У минулому такого об'єднання бути не могло, оскільки друк і телебачення були не здатні до поширення такої інформації. Раніше об'єднання досягалося за рахунок інформації мейнстріму, притаманного багатьом. Сьогодні об'єднання досягає за рахунок фейкових, конспірологічних і подібних новин, близьких невеликій кількості людей. Саме соцмедіа дозволяють знайти їх і зробити єдиним цілим.

Фейк спирається як на інформаційний, так і на віртуальний простір. Хочемо ми цього чи ні, але він є таким же винаходом людства, як, наприклад, роман. І той, і інший пов'язані з технологією. Зліт роману був забезпечений появою книгодрукування, масовий прихід фейків забезпечили соцмедіа. Це пов'язано з полегшенням технічного порядку, яке породжує і закріплює відповідні психологічні реакції.

Давно з'явилося пояснення, чому негативні новини поширюються краще і швидше. Саме з цієї причини фейки завжди йдуть попереду нормальних повідомлень. Вони випереджають їх за швидкістю в кілька разів. В принципі, завжди вважалося, що негативна інформація більш корисна для людини, ніж позитивна, причому з давніх часів, оскільки вона допомагала уникнути небезпечних ситуацій. Тобто вона важливіша для співрозмовників, оскільки сприяє виживанню. Швидше саме тактичному виживанню сьогоденного дня, тоді як казки, наприклад, задають більш стратегічні правила, що носять довгостроковий характер.

Майкл Петерсен з колегами вирішили проаналізувати, що мотивує громадян поширювати ворожі політичні чутки в розвинених демократіях. Вони вважають, що поширення ворожих чуток має дві мети. З одного боку, це мобілізація проти цільової групи. З іншого – це демонстрація бажання включитися в ескалацію конфлікту.

Все це відбувається на тлі двох тенденцій. Це підвищена поляризація всередині еліт, яка передалася і населенню. А також обурення з приводу існуючої політичної системи. Люди розчаровані тим, як працює демократія.

Поляризація веде до поширення негативних чуток про республіканців з боку прихильників демократів. Щоправда, автори уточнюють, що віра в негатив не обов'язково пов'язана з його поширенням. Тому розповсюдження негативу вони пояснюють наявним розчаруванням у ситуації в суспільстві і місцем людини в ньому. Часто політично активні люди поширюють негатив незалежно від своїх партійних симпатій. Вони прагнуть не допомогти системі, а намагаються знищити саму систему.

Петерсен з колегами фіксують: «У кожному суспільстві є розчаровані радикали. Однак в епоху соцмедіа цим радикалізованим індивідам легше знаходити тих, хто думає так само, тож вони можуть легше поширювати свої погляди. Більш того, сьогоденні суспільства стикаються з особливими соціополітичними умовами, що спонукають до бажання хаосу більшою мірою, ніж це було в минулі десятиліття». Тобто він вибудовує ланцюжок «розчарування – бажання хаосу», посилюючи при цьому на дослідження Турчина.

Турчин, аналізуючи соціополітичну нестабільність аграрних суспільств, виділяє три фактори, що впливають зі зростання населення без відповідного зростання врожайності. По-перше, це збільшення цін, периферійна бідність, міграція і висока частотність голодних бунтів та протестів з приводу оплати праці. По-друге, перевиробництво еліти при малому зростанні елітних місць. В результаті, еліти поділяються на групи і ворогують. По-третє, через зростання населення виникає нарощення армії і бюрократії, що не може бути підтримане доходами. Державі доводиться збільшувати податки. Все це призводить до кризи і боротьби з центральною владою. Напрошується висновок – збільшення кількості населення неминуче призводить – до кризи.

Цікаво, що хоча це модель кризи аграрного суспільства, всі її причини були притаманні кризі, що призвела до розвалу СРСР.

Турчин пропонує три принципи, в рамках яких трактує історію США до 2010 року:

- **принцип надлишку праці:** ціна праці падає, як і життєві стандарти більшості, зубожіння населення створює сприятливі економічні умови для еліти,
- **принцип перевиробництва еліти:** число еліти зростає, як і її апетити, що призводить до неможливості суспільства утримувати еліту,
- **принцип нестабільності:** перевиробництво еліти призводить до конфліктів, зубожіння населення, фінансової кризи держави.

Турчин вважає, що аграрні суспільства зручніші для вивчення. Вони трансформувалися дуже повільно на відміну від сучасних держав. Крім того, 95% історичних писемних джерел присвячені саме аграрним суспільствам.

Турчин прогнозує пік соціальної нестабільності і політичних хвилювань на двадцять років нашого століття. Звідси можна зробити висновок,

СУЧАСНИЙ СВІТ ПЕРЕПОВНЮЮТЬ СТРАХИ І РОЗЧАРУВАННЯ. НОВІ ПОКОЛІННЯ НЕ БАЧАТЬ МОЖЛИВОСТІ ВИРВАТИСЯ ЗА МЕЖІ ЦИХ КОЛЕКТИВНИХ НАСТРОЇВ, ОСКІЛЬКИ СОЦМЕДІА СПРЯМОВАНІ НА ПОСИЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТРАХІВ І БАЖАНЬ, ВОНИ ЇХ ТІЛЬКИ ПІДСИЛЮЮТЬ, ДЕМОНСТРУЮЧИ ЇХНЮ ВСЕОСЯЖНІСТЬ.

що прихід Трампа, Орбана та інших є передвісником змін у масовій свідомості, що ведуть до настання хаосу. Світ збільшує швидкість змін, не маючи в своїх руках жодних запобіжників.

Фейки насправді – це підсилювачі того, що вже було записано в індивідуальній і масовій свідомості до їх появи. Фейки експлуатують етнічні, расові, гендерні протиріччя, вже наявні в суспільстві. Згадаймо найбільш вживані теми інформаційних вкидань під час кампанії Трампа. Мігранти та міграція – добре/погано. Іслам – добре/небезпечно. Афроамериканці – добре/погано. Стрільники поліції – добре/погано. Все це входить в пакет негативних очікувань і страхів звичайної людини.

З'явилася детальна тимчасова схема всіх подій американських президентських виборів з інформаційними інтервенціями. Тут також цитується вислів Хрущової про мотивацію, що стоїть за цими інтервенціями: «Ця операція мала показати американцям, що ви, виродки, такі ж, як усі. Путін виконав мрію кожного радянського лідера – вказати США на їхнє місце. Думаю, це буде вивчатися послідовниками КДБ ще довгий час».

Нинішній світ втрачає свою зрозумілість. Він стає менш керованим. Виникають складні та прості проекти, спрямовані на руйнування колишніх правил. І початок таких складних проектів деградації можна знайти в історії руйнування СРСР. Зі своєю версією цього проекту деградації часто виступає Сергій Кургінян, зокрема в його книзі «Червона весна», виданій у Москві у 2015 році. При цьому ми весь час чуємо тільки версії, ніхто не хоче розкривати правди. А версії завжди матимуть імовірнісні підстави, чи було чи ні.

Юваль Харарі побачив цікаві характеристики революційних рухів для майбутнього. Повстання двадцятого століття були експлуатації і хотіли транслювати в політичну владу свою важливу роль в економіці. Брексіт і вибори Трампа мають іншу траєкторію: у людей є політична влада, але вони бояться того, що втрачають свою

економічну силу. Можливі революції XXI століття будуть проти економічної еліти, яка вже не потребує людей. Однак боротися проти своєї неперетримності буде найскладніше.

Сьогодні на допомогу великій політиці прийшли соціальні медіа з їх використанням фейкових новин. Якщо раніше кулі були фізичними, то тепер вони стали інформаційними та віртуальними. Під останніми ми розуміємо фейки, спрямовані на віртуальний світ людини, що породжується його моделлю світу.

Які характеристики фейкових повідомлень дослідники розглядають як базові? Саманта Бредшоу з проекту комп'ютерної пропаганди говорить: «Сміттєві новини представляють собою конспірологічний, високо поляризований контент, який необов'язково є правдивим. Тобто

в них є елемент того, що ми вкладаємо в поняття фейкових новин. Проте вони також включають велику кількість реально поляризованого контенту, скерованого на розподіл людей. Ми побачили також багато що з цього в поширенні по соціальним медіа, де були політичні думки або елементи програм, призначені для повтору людської поведінки, що поширює і підсилює ці меседжі, даючи фальшиве відчуття популярності, пов'язане з цими меседжами».

Сучасний світ переполює страхи і розчарування. Нові покоління не бачать можливості вирватися за межі цих колективних настроїв, оскільки соцмедіа спрямовані на посилення соціальних страхів і бажань, вони їх тільки підсилюють, демонструючи їх всеосяжність.

Політичні функції соцмедіа не нові, їх виконували і раніше у вигляді організації, підтримки, розкручування різних рухів. Однак тепер технології дозволяють використовувати соціальні мережі і довіру шляхом перетворення друзів на підсилювачів розповсюджуваних меседжів. Тобто рупором стала сама окрема людина, оскільки соцмедіа багаторазово підсилює її голос.

А на зміну поспішають нові технології. Виникло поняття деєрфейк як створення вже не вербального, а візуального фейку. Очікується використання доповненої реальності, штучної реальності, розпізнавання голосу.

І один з висновків полягає в тому, що комунікація – це не просто передача повідомлень. Для людей важливим є підтвердження близькості з великим драматичним наративом про світ, тобто з моделлю світу. По суті, люди шукають новин, які підтверджують їхню модель світу. І це знову прояв певного стадного інстинкту.

Інтернет приніс тенденцію, яку позначили як постдрук. Це відмова від газет від друку та перехід повністю в онлайн-форму. Це сталося з британською газетою Independent у 2016 році, коли газета вже була в руках російського олігарха А. Лебедєва. А до цього на такий експеримент пішли в 2007 році фінська газета Taloussanomati і американська Christian Science Monitor у 2009-му. Тобто постдрукарський світ йде семимильними кроками разом з постправдою.

Аналіз читацької аудиторії газети Independent, яка пішла цим шляхом, показує, що читачі друкованого видання витрачали на газету від 37 до 50 хвилин на кожен номер. У 2017 році онлайн-читачі витрачають лиш шість хвилин на місяць. Щоправда, є зростання кількості читачів за кордоном у перший рік – на 50%, другий рік – ще на 20%. Це тим більше дивно, що друковані газети за кордоном особливо не було.

Колішній редактор цієї друкованої газети Раджан з якимсь, імовірно, жалем підкреслює, що у газети тепер зовсім інший тон. Він говорить про нього як про популістський, орієнтований на кліки, на вірусне поширення інформації. Можна погодитися з цим, адже онлайн-видання завжди буде відрізнятися від друкованого.

Соцмедіа посилюють поляризацію і радикалізацію, створивши полегшені шляхи їх зростання. При цьому ми весь час дивимося на Facebook, але точно такі процеси розвиваються в YouTube і в Twitter. Імовірно паралельним процесом слід визнати і вихід на арену популістських лідерів по всьому світу. Вони легко обійшли складні схеми політики минулого, заговоривши з населенням на зрозумілій мові з чітким позначенням «ворогів», активуючи у забуту стару модель світу.

У сучасному лідерстві виник новий інструментарій: «Політичні та військові лідери постійно намагаються і досягають успіху у використанні інформації в такій мірі і швидкості, якої ще не було в історії, щоб досягти результату всередині інших країн. Ці лідери більше не можуть звільнитися від зовнішніх спроб вплинути на населення своїх країн, вони або самі формують сприйняття або дозволяють іншим робити це».

Зінгер, один з авторів нової книги «Як війна» про використання соцмедіа як сучасної зброї, пише: «Щоб перемогти Інтернет, треба навчитися поєднувати разом елементи наративу, автентичності, спільноти і скупчення. І якщо ви можете «перемогти» Інтернет, ви можете перемогти дурні чвари, вибори і смертельно небезпечні битви». Зінгер каже, що ідея книги прийшла ще до Трампа, коли в 2014 році сили «Ісламської дер-

СЬОГОДНІ НА ДОПОМОГУ ВЕЛИКИЙ ПОЛІТИЦІ ПРИЙШЛИ СОЦІАЛЬНІ МЕДІА З ЇХ ВИКОРИСТАННЯМ ФЕЙКОВИХ НОВИН. ЯКЩО РАНИШЕ КУЛІ БУЛИ ФІЗИЧНИМИ, ТО ТЕПЕР ВОНИ СТАЛИ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ТА ВІРТУАЛЬНИМИ.

жави» захопили Мосул: «Це створило момент не просто розриву у війні і політиці, а сум'яття. Що це за група і як їм вдалося зробити неможливе – перемогти військову силу, набагато більшу, ніж вони, навчену і озброєну найпотужнішою країною в світі? Чи не брався до уваги елемент соцмедіа? Головною частиною того, як ІГІЛ піднявся, а потім переміг, було використання тієї ж тактики, яку використовують для своїх перемог знаменитості, маркетологи і підлітки».

До речі, в передмові до книги автори теж говорять про Мосул, коли поширювані чутки призвели до втечі тисяч солдатів і поліції, що дозволило півторатисячному загону ІГІЛ легко його зайняти. На тлі розповідей про майбутню кібервійну «Ісламська держава» провела вірусну маркетингову кампанію, захопивши не мережу, а інформацію в ній. Після цього за допомогою Інтернет-кампанії привернуло до себе 30 тисяч нових бійців.

Головна ідея авторів така: соціальні медіа революціонізували вже все від бізнесу до політики, тепер настав час і для війни. Вони пишуть: «Інтернет довго вихвалявся за здатність об'єднувати людей. Проте сьогоднішній день демонструє, що та ж технологія легко стає зброєю. Смартфони і соціальні програми чітко змінили ази конфлікту: від рекрутування до повідомлень з поля битви. Однак найбільші результати можуть бути більш фундаментальними, розширюють причини, частотність війни і охоплення. Платформи соцмедіа підсилюють наративи «ми проти них», відкриваючи вразливим людям небезпечні ідеології, розпалюючи навіть давно сплячу ненависть. Вони створюють масову підтримку громадської думки, яку практично неможливо передбачити або проконтролювати».

Ще одним прикладом перенесення технологій став феномен використання самими американцями всередині країни технологій російських інформаційних інтервенцій. При цьому не вчує увага і до можливості іноземного втручання. Новим феноменом стало те, що зростає число внутрішніх дезінформаційних кампаній і падає число зовнішніх. А домашні кампанії складніше ідентифікувати, ніж зовнішні, оскільки вони відображають реальні мережі американців в онлайні.

Сучасний світ вступив у смугу різних змін. З одного боку, це результат розвитку інформаційних технологій, які все глибше входять у більшість соціальних процесів. З іншого – це наслідок прискорення безлічі власне соціальних процесів, які самі стають джерелом змін. К

ГЕОРГІЙ ПОЧЕПЦОВ

СІРІ БДЖОЛИ, НЕ СІРІ ЛЮДИ

Там немає вогню воєнних баталій, бойові дії чутні поруч, однак там живуть люди, у так званій сірій зоні, вони живуть на війні. «Сіра зона» – це нейтральна смуга між українськими військами та російськими найманцями, але саме її обстрілюють найбільше. Юридично це територія, підконтрольна Україні, але не все так просто... Саме тут розгортаються події роману Андрія Куркова «Сірі бджоли», однак атмосфера цієї території – моторошна і безнадійна – на сторінках роману розповсюджується на всю Україну, зокрема й окупований Крим. Герой роману везе своїх бджіл подалі від війни, через лінію розмежування, проходить усі пункти пропуску, перетинає адміністративну межу з окупованим Кримським півостровом. І відчуття того, наскільки близько ця війна, а саме – в душі кожного з нас – головне враження від роману. «Війна залишається у формулі крові» – говорить автор на презентації своєї нової книги, розповідаючи про своїх героїв, у яких вгадується вся країна.

НЕ ПРО ВІЙНУ, А ПРО ЛЮДЕЙ

«Сірі бджоли» – це роман-пригода. Події починаються минулої зими, у сірій зоні, у невеличкому селі, яке я назвав Мала Староградівка. Тут є лише дві вулиці: Леніна та Шевченка. Через те що над селом перестрілювалися сепаратисти та українська армія, всі мешканці поїхали, крім двох чоловіків, які з дитинства ворогували. Пашка, у якого город виходить у бік Горлівки, тобто на позиції сепаратистів, і Сергійович, у якого город – на українську сторону. Вийшовши на пенсію, Сергійович став пасічником, і найважливіше для нього – захистити бджіл. Шість вуликів. Він чекає весни, щоб вивезти їх подалі від війни, для нього мед став валютою, якою він за все розраховується. А з початком війни мед стає все менш солодким. Врешті він вибирається із сірої зони, перетинаючи усі пункти пропуску, прямує до Запорізької області, а потім до анексованого Криму, до кримськотатарського села, де жив його друг.

Герої тут типові, щодо ситуації в Криму мене консультували кримськотатарські друзі. Журналісти Айдер Муждабаєв і Гульнара Бекірова, навіть Ільмі Умеров, коли його звільнили з російської тюрми. Що стосується Донбасу, а я двічі був у зоні АТО, ці ландшафти, пейзажі і настрої, кольори або їх відсутність справили на мене сильне враження. Залишилися добрі знайомі і серед переселенців, і навіть серед тих, хто лишився в сірій зоні і організовує там виробництво і малий бізнес.

ЗАЙВІ ЛЮДИ

Героями роману стали двоє людей, які втілюють самотність, вони втратили близьких і ніби створені для цієї сірої зони. Те, що відбулося з ними психологічно, можна порівняти лише з ефектом раптового зникнення Радянського союзу. Була якась соціальна структура, і вона припинила своє існування. Люди зрозуміли, що колективність не має значення, дружба стала небезпечна, тому що це взаємозалежність, вижити можна лише самотійно. На Донбасі була інша соціальна структура, коли ієрархія, що була жорстка, ближче до військової, поспіпалась, дехто навіть відчув себе більш вільним. При цьому свої цінності тутешні мешканці можуть пояснити лише дуже простими словами, особливо якщо живуть у якомусь маленькому селі.

АНДРІЙ КУРКОВ

Український письменник, журналіст, кіносценарист. Автор понад 20 книг для дорослих і казок для дітей та більше 20 сценаріїв для художніх та документальних фільмів. Він один з двох (з Людмилою Улицькою) російськомовних письменників, чий книжки потрапили в топ-десятьку європейських бестселерів. Видання його найпопулярнішого роману «Пікнік на кризі» було продано в Україні накладом більше 150 тисяч примірників. Романи, видані останнім часом: «Львівська гастроль Джими Хендрікса», «Дневник Майдана», «Шенгенська історія», «Сірі бджоли». Книги Андрія Куркова перекладені 37 мовами. Віце-президент Українського ПЕН-клубу, член Національної спілки письменників, член Європейської кіноакадемії.

КАФКІАНСЬКА ІСТОРІЯ

У більшості моїх книг є вигаданий персонаж, або майже вигаданий, і в «Сірих бджолах» це – губернатор з туплями зі страусової шкіри. Мій герой Сергійович до війни заробляв ще й тим, що до нього приїздив донецький губернатор поспати на вуликах. Я зробив свого героя майже винахідником цього виду заробітку. До речі, роман дуже життєвий і навіть приземлений. І от з'являється така кафкіанська нотка. Знову ж таки цей нюанс зрозуміють тут, а за кордоном необхідно давати пояснення, західному читачеві цей натяк буде незрозумілим. І потім у романі є лише туплі, а персонажа немає, тільки спогади про нього. Такі деталі дають новий акцент книзі, виділяють її з потоку літератури, елемент казковості допомагає сприйняттю. Мені здається це найбільш реалістичний роман з усього, що я написав, там немає ані краплі магічного реалізму.

Туплі зі страусової шкіри – це все пізнаване, з одного боку – це іронія, а з іншого досить трагічний момент, цей губернатор загалом ніби не поганий чоловік, і туплі подарував, і на вуликах поспав, і грошей заплатив. Одночасно прослідковується зв'язок із сірою зоною. Один простий чоловік і інший, що також колись був простим чоловіком, це відчувається.

Ми, мешканці великих міст, шукаємо і пестимо складні цінності, ми за кожним рухом, за кожним подарунком шукаємо інший зміст. Обережно ставимося до понять – добро і зло. В маленьких селах серед людей, які живуть простіше ніж ми, бідніше і важче, добро і зло стає в сто разів конкретніше, тому добро від людини, яка невідомо що кому несе, сприймається як нормальне явище.

ВІЙНА БЕЗ ВІЙНИ

Переконливо описати відлуння війни, вражаючі епізоди, що нагадують про бойові дії, дозволили і поїздки в зону АТО, і спілкування з людьми, які виїхали звідти. Щоб відчуття війни не обов'язково чути вибухи. Хоча я чув вибухи, у Северодонецьку, причому в сюрреалістичній ситуації – вийшовши з ресторану. Ми приїхали тоді з Сергієм Жаданом і Мар'яною Садовською, ми виступили у будинку культури «Хімік» і вийшли після вечери, а тут далекі вибухи. І хтось поруч сказав: це не страшно, це 7-8 кілометрів звідси, не звертайте уваги. Я був вражений, як люди, скажімо, в Маріуполі можуть не звертати уваги на канонаду поблизу Широкіного. Тобто ти живеш на війні і ніби не береш участі в ній, хоча насправді ти береш участь своєю присутністю, ти – те саме мирне населення, яке стане першою жерт-

«СІРА ЗОНА» – БУФЕРНА СМУГА НЕЙТРАЛЬНОЇ ТЕРИТОРІЇ. ЇЇ ШИРИНА В ДЕЯКИХ МІСЦЯХ ДОСЯГАЄ КІЛЬКОХ КІЛОМЕТРІВ, А В ІНШИХ – ЛИШЕ ДВІ-ТРИ СОТНІ МЕТРІВ. І ХОЧА НА ФРОНТІ ТРИВАЄ РЕЖИМ ПРИПИНЕННЯ ВОГНЮ, САМЕ ЦЯ ТЕРИТОРІЯ ПЕРЕТВОРИЛАСЯ В НАЙГАРЯЧІШЕ МІСЦЕ КОНФЛІКТУ. ТУТ АКТИВНО ПРАЦЮЮТЬ ДИВЕРСІЙНО-РОЗВІДУВАЛЬНІ ГРУПИ. НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ СІРОЇ ЗОНИ ПЕРЕБУВАЮТЬ В ПОБУТОВОМУ ЗАНЕПАДІ, А ЇХ ЖИТЕЛІ СТРАЖДАЮТЬ ВІД ПРАВОВОГО ВАКУУМУ, ЩО УТВОРИВСЯ ЧЕРЕЗ ВІДСУТНІСТЬ ТАМ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ.

тичної ситуації – вийшовши з ресторану. Ми приїхали тоді з Сергієм Жаданом і Мар'яною Садовською, ми виступили у будинку культури «Хімік» і вийшли після вечери, а тут далекі вибухи. І хтось поруч сказав: це не страшно, це 7-8 кілометрів звідси, не звертайте уваги. Я був вражений, як люди, скажімо, в Маріуполі можуть не звертати уваги на канонаду поблизу Широкіного. Тобто ти живеш на війні і ніби не береш участі в ній, хоча насправді ти береш участь своєю присутністю, ти – те саме мирне населення, яке стане першою жерт-

ЦЕ КНИГА ПРО ВІЙНУ БЕЗ КАРТИН ВІЙНИ. БІЛЬШІСТЬ КНИГ, НАПИСАНІ УЧАСНИКАМИ АТО, ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ НЕВЕЛИКИЙ СЕКТОР ПОДІЙ. ТОБТО МИ НЕ БАЧИМО СИТУАЦІЮ, ПІДНЯВШИСЬ НАД НЕЮ, НІБИ ЗГОРИ, З ДРОНА. А «СІРІ БДЖОЛИ» ДАЮТЬ КАРТИНКУ ВСЕОХОПЛЮЧУ І МАСШТАБУ.

вою, якщо війна, яку чутно, але не видно, раптово наблизиться. Мені було важливо показати війну через стан людини, а не військові дії. Мого героя протягом його поїздки не залишає війна, від домівки до Криму, навіть у Запорізькій області він потрапив на похорон українських бійців і наразився на конфлікт з місцевим учасником АТО. Війна зачіпає всю країну, а не один її регіон. Неможливо не думати про війну, навіть коли живеш за 800 км від неї, дорогами України везуть пошкоджену військову техніку і поранених військових, привозять хоронити загиблих. Війна передається у ставленні людей до неї.

ВКРАПЛЕННЯ ВІЙНИ У ФОРМУЛІ КРОВІ

Війна не минає непоміченою, я б сказав що вона потрапляє в кров, залишається у її формулі. Війна в крові кожного ветерана, і вона може продовжуватися в ньому залежно від ситуації. Тобто людина, яка один раз побувала на війні, певною мірою залишається там на все життя. Тому такі важливі питання психологічної і соціальної реабілітації, реінтеграції, але у нас про це більше говорять, аніж роблять. Більше того, коли згадуєш про це, хлопці, які пройшли війну, ображаються. А між іншим це проблема, яку Америка вирішувала протягом тридцяти років від закінчення, наприклад, в'єтнамської війни.

МЕХАНІКА ТВОРЧОСТІ

Перед написанням кожної книги треба багато вивчати, це як закінчити університет. Щоб написати «Шенгенську історію» я дванадцять років щороку багато разів їздив до Литви, відвідав усі регіони, спілкувався з людьми, вивчав мову, події роману значною мірою відбуваються у місті Анікшай. А щоб написати «Сірі бджоли» мені довелося брати уроки бджільництва, це було теж в Литві 2016 року.

ПРО УКРАЇНУ ДЛЯ ЄВРОПЕЙЦІВ

«Сірі бджоли» – книга про нашу ментальність. Я гадаю, що вона буде зрозуміла європейцям, хоча і за звичаями, і за ментальністю ми дещо відрізняємося.

Ще до виходу роману російською і українською, її вже почали перекладати в Ірані на фарсі, в Данії та Англії. Скажу, що існують інтровертні і екстравертні книги. Я пишу екстравертну літературу, зрозумілу всім національностям. Мені здається, що написати екстравертну історію про сучасну війну не складно. Не думав, що у нас швидко з'явиться так багато книг про нову війну, враховуючи що вона досі триває. Подумайте, один з кращих романів про першу світову війну вийшов лише п'ять років тому, це роман П'єра Леметра «До побачення там, нагорі». В принципі, тема війни об'єднує читачів усіх країн, тому що у кожній країні є свій досвід і є від чого відштовхуватися, навіть нереальний досвід, а світоглядний, прийнятний у спадок від історії своєї країни. Війна взагалі потребує переосмислення, такий складний конфлікт як у нас, що триває досить довго, потребує особливого осмислення.

ЧОМУ БДЖОЛИ?

У бджільництві є елемент необхідної мандрівки, наприклад виїзна пасіка. Бджоли орієнтуються на місцевість, вони можуть відлітати на 5-7 кілометрів і повертатися до вулика. Бджоли завжди повертаються у свій вулик попри те що пасічники іноді навіть фарбують вулики у різні кольори. Бджолина родина – це колектив, майже один організм, який діє спільно, хоча там є розподіл за функціями: матка, трутні, працівники, охоронці. Для головного героя – це ніби приклад комах, які збудували комунізм, у них все ідеально, у них все є, вони всім задоволені і підкоряються однаковим правилам. Хоча й іноді жорстоким, так вони восени виганяють трутнів, які вимирають від голоду. Герою вони близькі тому що це приклад природного комунізму. Люди,

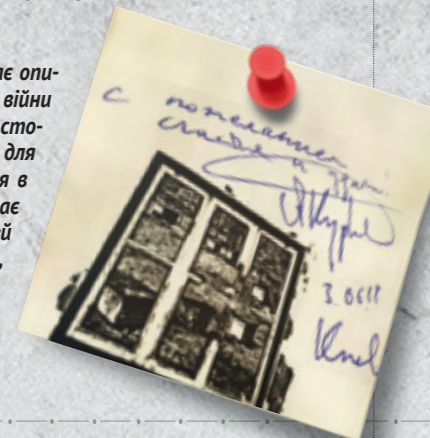
які не читали грецьких філософів, отримують філософію з природи. Тобто природа дає їм приклад для роздумів і можливість розібратися в житті. Бджоли сильні, їх багато, герой розуміє їхню міць і можливість, але водночас відчуває свою відповідальність, адже без нього вони можуть загинути, він захищає їх. Коли він вивозить їх з сірої зони, то не може просто вивести на територію, яку контролюють українські військові. Йому доводиться їхати через сектор сепаратистів, він рятує і себе, і їх. Виходить, що саме бджоли рятують його. Навіть на контрольному пункті в Криму росіяни забувають запитати в нього санітарні документи на бджіл. Тобто жодні тварини не могли б зіграти таку роль.

ШЛЯХ ДОДОМУ

Після всіх пригод під час подорожі з Донбасу в Крим, герой повертається. Чому? Тому що коли він лишився на своїй вулиці удвох з Пашкою, то відчув, що вони несуть відповідальність за своє село і свою вулицю. Для нього важливо повернутися і зберегти село для тих, хто повернеться сюди після війни. Цей інстинкт перемагає. Він думає, якщо поїде, а з Пашкою щось станеться, то це село ніколи не відродиться.

Це історія про війну, в якій немає опусу бойових дій. Однак відчуття війни триває від першої до останньої сторінки. І це відчуття – найцінніше для розуміння того, що відбувається в Україні. Сіра зона поступово стає українською. Однак чимало людей ще залишаються між двох вогнів, ховаючись у підвалах від обстрілів в очікуванні миру. К

Підготувала Леся МЕДВЕДЕНКО

КОРДОН

 Журнал «Кордон»

 ua_border_service

